

20. Incorporar la interseccionalitat en l'avaluació de polítiques públiques

Col·lecció Ivàlua

Guies pràctiques sobre avaluació

**Ivàlua Institut Català d'Avaluació
de Polítiques Públiques**

Districte Administratiu de la Generalitat de
Catalunya - Edifici B Carrer dels Alts Forns,
36-44. Sants-Montjuïc, 08038 Barcelona
Tel. +34 935 545 300
info@ivalua.cat ivalua.cat

Guia pràctica 20

Incorporar la interseccionalitat en l'avaluació de polítiques públiques

Col·lecció Ivàlua

Guies pràctiques sobre avaluació

Edició: Desembre 2025

Redacció: Novembre 2025

© **Institut Català d'Avaluació de Polítiques Públiques (Ivàlua), 2025**

Aquesta obra està subjecta a la llicència Creative Commons de Reconeixement-NoComercial-CompartirIgual 4.0 Internacional. Es permet a tercers distribuir, retocar i crear a partir de l'obra llicenciada de manera no comercial, la distribució de les quals cal fer-la amb una llicència igual a la que regula aquesta l'obra original.

Citació de la publicació: Bonet, Jordi; Morero-Beltran, Ana; Piñeiro, Eloísa, **Guia pràctica 20. Incorporar la interseccionalitat en l'avaluació de polítiques públiques**. Ivàlua, 2025.

Avaluar per millorar

A Ivàlua promovem la cultura de l'avaluació de polítiques públiques a Catalunya.
Avaluem polítiques públiques, difonem evidències, oferim formació i elaborem recursos.

Institucions membres d'Ivàlua

Generalitat de Catalunya
Departament d'Economia
i Finances

Diputació
Barcelona

Universitat
Pompeu Fabra
Barcelona

20. Incorporar la interseccionalitat en l'avaluació de polítiques públiques

Col·lecció Ivàlua

Guies pràctiques sobre avaluació

Autoria

Jordi Bonet Martí (Universitat de Barcelona)
Ana Morero-Beltran (Universitat de Barcelona)
Eloísa Piñeiro Orge (Universitat de Girona)

Coordinació d'Ivàlua

Carla Cordoncillo Acosta
Marina Muñoz Puig

Agraïments

Barbara Biglia
Florencia Birzuela
Leon Freude

Índex

1. Què és la interseccionalitat?	7
1.1 Interseccionalitat i política pública	11
2. Per què cal avaluar amb mirada interseccional?	17
3. Què vol dir incorporar la mirada interseccional en l'avaluació?	20
Què s'avalua?	20
Per què s'avalua?	21
Graus i escenaris per incorporar la mirada interseccional	22
Com s'avalua?	27
4. Com avaluar amb perspectiva interseccional?	29
Fase 0 Definir els objectius i els propòsits d'ús de l'avaluació amb perspectiva interseccional	29
L'encàrrec d'avaluació	30
Fase 1 La planificació de l'avaluació	31
Revisar l'encàrrec d'avaluació	31
Seleccionar l'equip d'avaluació adequat	32
Valorar l'avaluabilitat en termes interseccionals	32
Fase 2. El disseny metodològic de l'avaluació	34
Seleccionar els eixos de desigualtat en joc	34
Formular preguntes d'avaluació en clau interseccional	35
Combinar tècniques quantitatives i qualitatives	35
Seleccionar les fonts d'informació amb perspectiva interseccional	35
Els indicadors sensibles a la interseccionalitat	36
Mostreig interseccional	38
Selecció d'informants	39

Fase 3 L'execució de l'avaluació	40
Analitzar les dades amb mirada interseccional	40
Classificar el grau d'aprofundiment de la perspectiva interseccional.	43
Analitzar resistències	44
Elaborar l'informe d'avaluació amb perspectiva interseccional	45
Fase 4. La presa de decisions a partir dels resultats de l'avaluació.	47
Difondre els resultats amb perspectiva interseccional	47
Prendre decisions polítiques amb perspectiva interseccional.	47
5.Bibliografia	51
Annex 1. Preguntes per guiar la reflexió analítica	53
1. Avaluació interseccional descriptiva	53
2. Avaluació interseccional estructural	53
3. Avaluació interseccional transformadora	54

1. Què és la interseccionalitat?

La interseccionalitat és un enfocament que analitza com els diferents eixos de desigualtat s'articulen i generen formes específiques d'opressió i de privilegi. Incorporar-la en les polítiques públiques permet reconèixer aquesta complexitat, abordar les causes de la desigualtat i evitar respostes homogènies que poden reproduir o aprofundir les bretxes existents.

Parteix de la idea que les condicions de vida de les persones i dels grups socials no es poden entendre a partir d'una sola dimensió, sinó que es configuren a través de la interacció de diferents **categories socials** (el gènere, l'etnicitat, la classe social, etc.) i de les seves **interrelacions**. Alhora, és també una perspectiva política, perquè planteja la necessitat de transformar les relacions de poder i orientar l'acció col·lectiva cap a la justícia social.

L'origen del concepte

El terme *interseccionalitat* va ser encunyat l'any 1989 per Kimberlé Crenshaw, una advocada i jurista afroamericana que va utilitzar-lo per referir-se a les situacions específiques de discriminació que afecten les dones afroamericanes de classe treballadora, tant en l'àmbit laboral com en relació amb la violència masclista. Tanmateix, abans de Crenshaw, ja hi havia hagut altres col·lectius i activistes xicanes i afroamericanes, com el Combahee River Collective, que havien apuntat la importància d'atendre la interacció del fet de ser dona, afroamericana i pobre. Des d'aleshores, la interseccionalitat ha esdevingut un vast paradigma teòric, metodològic i polític per a l'estudi i denúncia de les desigualtats tant des del punt de vista interpersonal com estructural, que només en èpoques recents ha començat a incorporar-se a l'àmbit de les polítiques públiques.

La interseccionalitat entén les categories socials no com a entitats fixes o naturals, sinó com a **construccions sociohistòriques** que condicionen com les persones ens percebem i com som llegides socialment. Així, cap persona no es defineix només per una única posició —com ser dona, lesbiana o blanca—, sinó que la seva experiència vital es configura a través de la interacció de múltiples posicions socials i identitats.

La interseccionalitat és una perspectiva teòrica i analítica que ens permet comprendre la complexitat de la desigualtat social i la diversitat de l'experiència humana.

Ara bé, ocupar diferents posicions o identitats no implica necessàriament que aquestes estableixin relacions de desigualtat. Per exemple, podem classificar les persones pel color dels ulls o els cabells, però aquestes categories no són generadores de desigualtat. Són els **contextos sociohistòrics** els que determinen quines d'aquestes diferències generen jerarquies socials i, com a conseqüència, constitueixen eixos de desigualtat. Aquests contextos inclouen factors com l'economia, les lleis, la història, el sistema migratori, entre d'altres (vegeu el Gràfic 1). En la nostra societat, certes posicions socials —com ser home, blanc, heterosexual o tenir un estatus socioeconòmic alt— acostumen a estar més reconegudes i valorades que d'altres —com ser dona, racialitzada, LGBTi+ o tenir un estatus socioeconòmic baix. És a través d'aquests eixos de desigualtat que es configuren formes sistemàtiques de discriminació, que situen les persones en posicions diferenciades de privilegi o opressió segons les seves posicions socials. Per analitzar les desigualtats socials des d'una perspectiva interseccional, és important diferenciar tres conceptes relacionats però no equivalents:

- **Categoria social:** fa referència a les classificacions socials construïdes històricament que organitzen la vida col·lectiva i estructuren les identitats socials. En són exemples el *gènere*, la *classe social*, l'*edat*, l'*origen ètnic o nacional*. Aquestes no es poden entendre de manera aïllada ni neutra, ja que es configuren mútuament en el marc de relacions

de poder situades, les quals poden adoptar diferents posicions socials: home, dona, homosexual, blanc... Ni les categories ni les posicions socials són trets naturals, sinó resultats de processos sociohistòrics que ens assignen posicions dins l'estructura social.

- **Eix de desigualtat:** és el mecanisme a través del qual una categoria social esdevé rellevant per estructurar jerarquies i generar un accés desigual als recursos, els drets o les oportunitats. Per exemple, el *gènere* és una categoria de classificació social, però només esdevé un eix de desigualtat quan genera relacions jeràrquiques entre les diferents posicions socials: homes, dones i persones trans i/o no binàries.
- **Forma de discriminació-opressió:** són les pràctiques, actituds i normes a través de les quals es produeixen, mantenen o justifiquen les desigualtats i/o discriminacions associades a un determinat eix. Per exemple, el *sexisme* és la forma d'opressió associada al gènere; el *racisme*, a l'origen o l'etnicitat; el *classisme*, a l'estatus socioeconòmic.

La taula 1 recull una enumeració inicial —no exhaustiva— d'eixos de desigualtat, categories i formes de discriminació, ampliable segons el context, com ara l'eix lingüístic, el territorial (rural/urbà) o la generació migratòria (primera, segona...).

Cap persona no es defineix només per una única posició —com ser dona, lesbiana o blanca—, sinó que la seva experiència vital es configura a través de la interacció de múltiples posicions socials i identitats.

Taula 1: Relació entre eixos, categories i formes de discriminació

Categories socials	Eix de desigualtat	Formes de discriminació-opressió
Estatut socioeconòmic	Classe social	Classisme
Sexe, identitat de gènere, expressió de gènere	Sexe-gènere	Sexisme, transfòbia
Origen geogràfic, etnicitat, situació administrativa	Etnicitat	Racisme, antigitanisme, nativisme
Opció sexoafectiva	Sexualitat	Heterosexisme, LGBTi-fòbia
Estatut físic o mental	Capacitats motrius-intel·lectuals	Capacitisme
Grup d'edat, generació	Edat-cicle de vida	Edatisme, adultisme
Opció de creença, identitat religiosa	Religió-creença	Islamofòbia, antisemitisme

Font: elaboració pròpia.

Ara bé, la interseccionalitat no es limita a assenyalar l'existència de múltiples desigualtats, sinó que se centra en com aquestes poden operar de manera interrelacionada, a través de la combinació de diferents eixos de desigualtat, la qual cosa genera situacions específiques d'opressió i/o privilegi que no poden explicar-se de manera additiva, és a dir, sumant una opressió darrere l'altra. Així, l'experiència de vida d'una dona racialitzada en una societat racista i sexista no equival al sumatori de

l'experiència de discriminació per raó de gènere (sexisme) i per racialització (racisme), sinó que està travessada per una discriminació específica, que anomenarem **discriminació interseccional**, que la fa diferent de la discriminació que pateixen les dones no racialitzades i la que pateixen els homes racialitzats.

Així mateix, la interseccionalitat no solament ens alerta sobre les **desigualtats entre grups**, sinó que

El cas DeGraffenreid contra General Motors

Un exemple paradigmàtic de com operen les discriminacions interseccionals ens el dona Crenshaw (1989), a partir del cas judicial contra la General Motors on es posa en evidència que analitzar per separat la discriminació per raó de gènere i la discriminació racial pot invisibilitzar formes específiques de discriminació interseccional.

L'any 1976, un grup de dones afroamericanes va denunciar l'empresa General Motors per pràctiques discriminatòries en la contractació i els acomiadaments. Van argumentar que abans de 1964 General Motors no contractava dones negres, i que, un cop ho va començar a fer, les relegava a llocs administratius, tradicionalment reservats a dones blanques. A més, durant els períodes de crisi, els primers acomiadaments afectaven de manera desproporcionada les treballadores afroamericanes. Malgrat aquestes evidències, el tribunal va desestimar la demanda al·legant que la legislació vigent només permetia abordar la discriminació racial o per gènere de forma separada, sense reconèixer la intersecció entre ambdues. El cas posa de manifest com les dones negres queden invisibilitzades en marcs legals que no tenen en compte la discriminació interseccional.

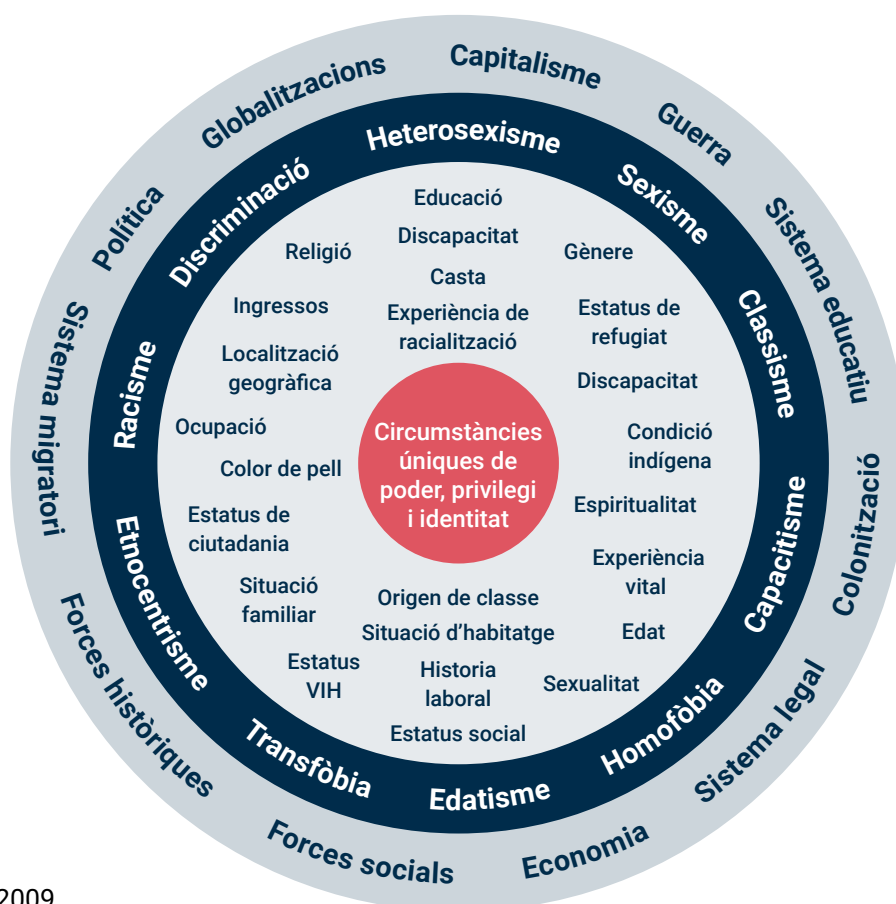
també posa l'atenció en les **desigualtats dins dels grups socials**. Quan entenem aquests grups com a identitats tancades i homogènies —per exemple, quan es pressuposa que totes les persones menors no acompanyades d'origen migrant comparteixen una mateixa experiència en termes de gènere, etnicitat o opció sexoafectiva— podem contribuir, de manera involuntària, a reproduir formes d'exclusió internes i externes al grup. En canvi, si concebem aquests grups com a permeables i internament diversos, les seves identitats poden esdevenir espais oberts per a la politització, l'agència i la transformació social.

En aquest sentit, les categories socials operen com a estructures d'opressió que sostenen desigualtats i condicionen profundament les condicions materials de vida de les persones. Tanmateix, aquestes mateixes categories poden, en determinats contextos, esdevenir una base per a l'organització col·lectiva i la lluita pels drets. Per exemple,

l'experiència de racialització d'una dona constitueix una font d'exclusió i de discriminació estructural, però també pot ser el punt de partida per articular resistències, reivindicar drets i establir aliances amb altres col·lectius per impulsar canvis socials.

D'altra banda, la interseccionalitat **no s'ha d'entendre com una perspectiva només aplicable a aquells grups socials que es troben en situació d'opressió o de desavantatge social**, sinó que aborda també la comprensió dels qui es troben en situació de privilegi. Per il·lustrar aquest enfocament dual, s'ha utilitzat la metàfora de la **matriu de dominació** (Collins, 1990). Aquest concepte sosté que els eixos de desigualtat com l'etnicitat, el sexe, la classe social, l'edat, la religió, l'orientació sexual... no s'han d'entendre com a propietats individuals o factors additius, sinó com un conjunt interrelacionat que funciona de manera relacional dins una jerarquia social més àmplia (vegeu el gràfic 1).

Gràfic 1: Roda de privilegi i opressió

Així doncs, si bé totes les persones estem incloses en aquesta matriu, **ocuparem posicions diferents d'acord amb els nostres privilegis i opressions**; per aquest motiu, una persona pot estar oprimida en un eix i, al mateix temps, tenir privilegi en un altre. Per exemple, una dona lesbiana i blanca d'estatus socioeconòmic alt pot sentir-se discriminada socialment pel seu gènere i opció sexoafectiva, però trobar-se en situació de privilegi davant d'un home racialitzat heterosexual d'estatus socioeconòmic baix a l'hora d'accedir a un habitatge de lloguer, ja que en aquest context els prejudicis racials i de classe acostumen a tenir un pes superior que els prejudicis sexistes i lesbòfobs.

Tal com apunta la metàfora de la matriu de dominació, la interseccionalitat no es limita només a les discriminacions patides el nivell individual, sinó que apunta a la necessitat d'analitzar com operen les desigualtats en diferents **nivells** o sistemes: l'**interpersonal** (les relacions entre persones), el **cultural** (les ideologies, els valors, els prejudicis i estereotips) i l'**administratiu** (el marc legal, els serveis públics, les polítiques públiques...).

Aquestes interaccions tenen lloc en contextos travessats per sistemes de poder estructurals —com el patriarcat, el colonialisme, el racisme o l'heterosexisme— que han organitzat històricament les **formes d'opressió i privilegi**. Aquests sistemes es reproduïen i es materialitzen a través d'institucions socials com les lleis, les polítiques públiques o els mitjans de comunicació, que poden contribuir a mantenir o qüestionar aquestes jerarquies.

Així mateix, cal considerar que els canvis dins un nivell poden tenir un impacte en els altres, la qual cosa pot generar noves formes de desigualtat. Un exemple ens el donen les polítiques d'estrangeria, en què la diferència entre disposar d'una situació administrativa regular o irregular pot generar una forma de discriminació que se superposa i reforça les ja existents per raó d'origen ètnic o nacional. A més a més, cal tenir present la importància del **temps** i l'**espai**. De fet, hi ha categories socials que varien el seu significat amb el temps (l'edat) o l'espai (la situació administrativa), d'altres que poden

alternar situacions d'opressió i de privilegi (etapa del cicle vital), mentre d'altres tendeixen a experimentar menys canvis, com les creences religioses o l'etnicitat.

Finalment, és important assenyalar que la interseccionalitat, més enllà de ser una perspectiva teòrica o metodològica, ha estat pensada com una eina per la promoció de la justícia social. Per tant, una anàlisi interseccional requereix sempre una mirada crítica, situada i holística sobre la realitat, és a dir, una comprensió de com les diferents formes d'opressió —com el gènere, l'etnicitat, la classe, la sexualitat, la discapacitat o l'origen— s'entrecreuen i es manifesten de manera concreta en les vides de les persones, tot reconeixent les estructures de poder que les sostenen i la necessitat de transformar-les per assolir una veritable equitat. Una mirada situada vol dir reconèixer que tota anàlisi parteix d'una posició social i històrica concreta, i que no existeixen perspectives neutrals.

1.1 Interseccionalitat i política pública

La literatura acadèmica distingeix habitualment entre la **interseccionalitat estructural** i la **interseccionalitat política**. La primera fa referència a com la manca de reconeixement de les desigualtats interseccionals pot dificultar que determinats col·lectius accedeixin a serveis i recursos adequats a les seves necessitats específiques —una qüestió que ja hem abordat a l'apartat anterior. La segona, en canvi, posa l'accent en com els moviments socials i les polítiques públiques han tendit a prioritzar determinades dimensions d'opressió, com el gènere o la classe, definides des d'un subjecte implícitament blanc i cisgènere.¹ Això pot comportar l'exclusió de les persones i grups que es troben en la intersecció d'altres situacions d'opressió a l'hora de donar resposta a les seves necessitats. Aquesta crítica no solament qüestiona la jerarquització de les opressions, sinó també la manera com aquestes es conceptualitzen i des d'on es formulen, així com els impactes socials i polítics que aquestes definicions tenen sobre els col·lectius afectats.

1. Persona que s'identifica amb el gènere que li va ser assignat en néixer segons les seves característiques biològiques.

De fet, les polítiques públiques tenen un rol rellevant en l'abordatge de les desigualtats, en tant que determinen la capacitat d'intervenció, regulen l'accés als recursos i serveis i en determinen la distribució i redistribució, així com el seu ús. El fet de no incorporar una perspectiva interseccional en el disseny, la implementació i l'avaluació de les polítiques públiques pot comportar que mesures concebudes per reduir les desigualtats acabin generant-ne de noves. Això pot succeir tant perquè algunes desigualtats s'han invisibilitzat en la fase de diagnòstic, com perquè en les fases de disseny i

implementació els efectes no desitjats que aquestes polítiques poden tenir sobre determinats grups socials situats en la intersecció de diversos eixos de desigualtat no s'han tingut en compte.

Des de la teoria de la interseccionalitat, s'han identificat tres maneres d'enfocar les desigualtats en les polítiques públiques: l'aproximació uniaxial, la basada en l'enfocament de les discriminacions múltiples i la pròpiament interseccional (vegeu la taula 2).

Taula 2: Tipologia d'enfocaments de les polítiques públiques en l'abordatge de les discriminacions

	Uniaxial	Discriminacions múltiples	Interseccional
Nombre d'eixos en joc	Un	Més d'un	Més d'un
Relació entre eixos	Cap	Jeràrquica-additiva	Oberta-interdependent
Configuració interna de cada categoria	Homogènia	Homogènia	Diversa
Relació entre el nivell individual i institucional	Estàtica-unidireccional	Estàtica-unidireccional	Dinàmica-interaccional
Aproximació a la interseccionalitat	Retòrica o absent	Additiva	Interseccionalitat com a paradigma/ disseny de recerca

Font: Adaptat de Hancock (2013) i de Coll-Planas (2019).

Moltes polítiques públiques sovint treballen amb **aproximacions uniaxials**, és a dir, es concentren o bé en un únic eix de desigualtat (per exemple, el gènere o la migració) o bé en un determinat grup social (com ara les persones amb discapacitat o els infants en situació de risc social). Acostumen a percebre cadascun d'aquests grups com a fixos, homogenis i invariables, mentre la seva relació amb el nivell institucional és percebuda com a unidireccional, de manera que les institucions operarien de manera uniforme sobre les persones. L'ús que es fa de la interseccionalitat en aquests casos, quan apareix, acostuma a ser merament retòric; és a dir, s'esmenta però no s'incorpora realment en la política. En aquest sentit, que una política se centri en un determinat grup social on es

La interseccionalitat és una perspectiva teòrica i analítica que ens permet comprendre la complexitat de la desigualtat social i la diversitat de l'experiència humana.

creuen diferents categories (per exemple, joves LGBTi+) no la converteix en interseccional si acaba adoptant una visió homogeneïtzadora del col·lectiu al qual fa referència.

Aquest model comporta diversos problemes:

- **Homogeneïtzació de les identitats:** les categories es perceben com a fixes en el temps i no es té en compte la diversitat intracategorial, de manera que es tracta les persones que pertanyen a un determinat grup social com si compartissin les mateixes necessitats i aquestes no estiguessin determinades pel context, la qual cosa pot deixar fora situacions de discriminació específiques.
- **Omissió d'estrats interseccionals:** les persones que combinen diverses formes de vulnerabilitat —per exemple, dones joves LGBTi+ d'origen immigrant— queden fora dels marcs d'actuació o poden rebre respostes inadequades que poden agreujar la situació, perquè no encaixen dins de les categories tradicionals.
- **Punts cecs en la gestió institucional:** quan l'administració està organitzada per compartiments estancs (igualtat, benestar social, LGBTi+...), resulta més difícil identificar com intervenir amb relació a les persones que habiten més d'un àmbit, cosa que pot reforçar les situacions d'exclusió.

Per tant, es fa necessari:

1. **Detectar les combinacions d'eixos de desigualtat** dins de la població, tenint en compte el gènere, l'origen, l'orientació sexual i altres factors.
2. **Definir qui té la responsabilitat** d'atendre aquestes combinacions: pot ser una unitat intersectorial, un programa transversal o un grup de treball interdepartamental.
3. **Garantir un accés efectiu als recursos i serveis:** assegurar que les persones que viuen aquesta vulnerabilitat interseccional tinguin accés als recursos i serveis adients, evitant que es trobin en "terra de ningú", és a dir, entre departaments.

Per resoldre aquestes mancances, s'ha plantejat les **aproximacions de les discriminacions múltiples**.

Les polítiques que treballen des de l'aproximació de les discriminacions múltiples reconeixen que hi ha diferents eixos de desigualtat que poden convergir en una determinada situació. No obstant això, aquests eixos sovint es tracten en paral·lel sense tenir en compte les interseccions. D'altra banda, les desigualtats s'aborden de manera homogènia i separada, i la relació amb el nivell institucional es continua percebent com a unidireccional. L'adopció d'aquesta aproximació pot no solucionar els problemes anteriors i generar-ne de nous:

1. **Homogeneïtzació de les discriminacions:** si bé tenen en compte la concurrència de més d'un eix de desigualtat —a diferència de les polítiques uniaxials—, els diferents eixos també s'aborden de manera estàtica i homogènia.
2. **Enfocament additiu i jeràrquic:** les desigualtats s'entenen de manera jeràrquica i/o additiva, assenyalant que existeix una relació predeterminada entre eixos que converteix un eix en més rellevant que els altres, o que la concurrència de dos eixos de desigualtat pot explicar-se a través de la suma d'ambdues opressions. Per exemple, en una política pública d'inserció laboral per a dones, es prioritza l'atenció a les dones en general com a col·lectiu vulnerabilitzat, però sense tenir en compte les diferències entre elles. Així, s'assumeix que totes les dones viuen la mateixa desigualtat pel fet de ser dones i es deixa en un segon pla —o directament s'ignora— l'impacte que poden tenir altres eixos com la racialització, la classe social o la situació administrativa. Això implica una jerarquització en què el gènere es considera el factor central, i la resta d'eixos només s'afegeixen de manera superficial (enfocament additiu), en lloc d'analitzar com s'articulen entre si per produir desigualtats específiques.
3. **Competició entre eixos:** un dels problemes d'aquest enfocament és que sovint condueix a interrogar-se sobre la jerarquia entre eixos, és a dir, a determinar quin eix és més important, cosa que pot donar lloc a les "olimpíades d'opressió" (Hancock, 2017), en què diferents grups socials competeixen per fer valer els eixos que els travessen com a més importants a fi d'accedir als recursos.

Finalment, podem assenyalar una tercera aproximació que té en compte la interseccionalitat,

en tant que parteix del reconeixement que **les desigualtats no actuen de manera aïllada, sinó que es configuren i s'expressen a través de la interacció entre múltiples eixos de desigualtat.**² Aquesta aproximació, per tant, no es limita a afegir diversos eixos de desigualtat de manera acumulativa, sinó que s'analitza com aquests **s'articulen en contextos específics per produir formes concretes de discriminació i privilegis.** Alhora, permet reconèixer la complexitat de les posicions socials, ja que una mateixa persona pot trobar-se simultàniament en situacions d'opressió i de privilegi segons l'eix de desigualtat o el context en què es trobi. Aquesta mirada ajuda a comprendre que les estructures socials no solament generen desigualtats visibles, sinó també expectatives i normes que poden tenir efectes negatius sobre grups aparentment privilegiats. Per exemple, permet analitzar com els models de masculinitat tradicional poden tenir efectes negatius sobre els homes, com una menor tendència a demanar ajuda davant problemes de salut mental o a utilitzar serveis sanitaris de prevenció a causa dels estereotips associats a la fortalesa o l'autosuficiència masculina. Així, el focus no és només el "què" (quins grups), sinó el "com" i el "perquè" es generen les desigualtats i, sobretot, quines estructures les sostenen.

Aquest model representa una aposta per una comprensió complexa i contextual de les desigualtats, i requereix:

- **Incorporació de la reflexivitat i la participació:** el procés de disseny, implementació i avaluació de polítiques ha de comptar amb la veu i experiència de les persones afectades, i amb equips que siguin conscients de la seva posicionalitat i dels biaixos possibles.
- **Definició de responsabilitats institucionals:** establir qui té la responsabilitat d'abordar les desigualtats interseccionals, a través d'unitats intersectorials, programes transversals o mecanismes de coordinació entre departaments.
- **Garantir un accés efectiu a recursos i serveis:** assegurar que les persones en situació de vulnerabilitat interseccional tinguin accés real als recursos i serveis pertinents, evitant que quedin desatenses per manca de coordinació entre departaments.

Una altra de les qüestions rellevants a l'hora d'adoptar la perspectiva interseccional en polítiques públiques és la necessitat d'interrogar-nos sobre les causes en les situacions de desigualtat i no solament en els efectes associats. Així, es considera tan necessari atendre els mecanismes que produeixen aquestes desigualtats, com els efectes concrets en què es manifesten en un grup social determinat. De fet, no totes les desigualtats han de ser necessàriament interseccionals en l'origen, però els seus efectes sí que poden ser-ho. Per exemple,

Les desigualtats no actuen de manera aïllada, sinó que es configuren i s'expressen a través de la interacció entre múltiples eixos de desigualtat.

2. Entre les diferents aproximacions per incorporar la mirada interseccional a l'anàlisi de polítiques públiques en aquesta guia ens basarem en la Intersectionality-Based Policy Analysis (IBPA) elaborat per Hankivsky et al. (2012). Metodològicament, l'IBPA combina dos components clau: una sèrie de principis guia (vegeu la taula 3) i diferents preguntes orientadores, dividides entre descriptives (per comprendre com es defineix i es construeix el problema) i transformadores (per explorar alternatives i accions que redueixin les desigualtats). Aquesta estructura permet adaptar l'anàlisi a diferents contextos, moments i actors del cicle polític, amb l'objectiu de generar respostes més inclusives, contextualitzades i amb capacitat d'afrontar les lògiques discriminatòries.

l'existència d'una prohibició de l'avortament afecta el conjunt de les dones d'un país, no és una discriminació/opressió interseccional en origen, però els seus efectes són diferents en funció de quina és l'edat, la situació administrativa o la classe social de les dones afectades. En canvi, hi ha altres situacions de discriminació/opressió que poden considerar-se interseccionals des del seu origen, com les campanyes d'esterilització forçosa contra les dones de determinat origen ètnic, classe social i discapacitat/diversitat funcional.

Les polítiques públiques han de **reconèixer les diverses formes de desigualtat** que poden afectar les persones. L'aspiració ha de ser sempre incorporar un enfocament interseccional, és a dir, reconèixer com s'articulen diferents eixos de desigualtat (com ara el gènere, l'etnicitat, l'orientació sexual, etc.) tenint en compte el context. Ara bé, en contextos de manca de recursos o de capacitat institucional pot ser necessari prioritzar determinats eixos. Així doncs, és essencial:

- 1. Explicitar quins eixos** de desigualtat es volen abordar i **per què** s'han triat.
Exemple: una política d'ocupació pot centrar-se en dones de zones rurals perquè s'ha detectat que pateixen una taxa d'atur superior a la mitjana.
- 2. Esmentar quins altres eixos no s'han considerat** i analitzar com la política podria afectar-los.
Exemple: si només es considera el gènere i la zona geogràfica, es pot passar per alt que entre aquestes dones també hi ha dones racialitzades o amb discapacitat, i la mesura podria tenir efectes diferents per a elles.

En resum, cal ser transparents sobre els objectius reals de la política (quins eixos inclou i per què) i fer una **avaluació del seu impacte possible** en aquells eixos que no s'han inclòs en el disseny. Per tal de concretar aquests plantejaments, la taula 3 presenta els principis guia de la interseccionalitat, que poden servir de referència en el disseny, la implementació i l'avaluació de les polítiques públiques.

Taula 3: Principis guia de la interseccionalitat

Categories interseccionades	Les persones no pertanyen solament a un grup social (com ara dones, joves o persones migrants), sinó que tenen identitats múltiples (com ara ser dona, migrant i amb discapacitat) que es combinen i generen experiències diferenciades de poder i desigualtat. Les polítiques públiques han de tenir en compte aquestes combinacions per evitar respostes massa generals que invisibilitzin grups socials concrets.
Anàlisi multinivell	La interseccionalitat analitza com es produeixen i interactuen els efectes de les desigualtats a diferents nivells de la societat: el macro (institucions i polítiques a escala global i estatal), el meso o intermedi (institucions i polítiques a escala provincial i regional) i el micro (institucions i polítiques comunitàries o de base, incloent-hi l'individu). Les relacions entre aquests diversos nivells no estan predeterminades, sinó que emergeixen a través del procés de recerca que posa en relació l'estructura, la identitat i la representació.
Poder	Les desigualtats no apareixen per casualitat, sinó que són fruit de relacions de poder i estructures d'opressió i privilegi (com el racisme, el masclisme o el classisme). Aquestes relacions condicionen el tracte que reben les persones i determinen qui té més oportunitats i possibilitat de fer efectius els drets. Les polítiques públiques han de tenir en compte aquests desequilibris per corregir-los i no reforçar les desigualtats existents.

Reflexivitat	Quan es dissenyen o s'avaluen polítiques, és important que qui ho fa es preguntí com la seva mirada o posició social pot influir en allò que considera un problema o una solució. Aquest exercici és clau per aconseguir avaluacions de més qualitat i no donar per fet que només és vàlid un sol punt de vista.
Context	Allò que constitueix una desigualtat o una necessitat pot variar segons el moment històric i el lloc on viu la gent. Per exemple, el que preocupa a les dones joves d'un barri avui pot ser molt diferent del que afectava les seves mares fa trenta anys. Cal adaptar les polítiques al context concret per evitar solucions homogeneïtzadores.
Pluralitat de sabers i de metodologies	No tot el coneixement rellevant s'origina necessàriament en les institucions o en l'àmbit acadèmic. Escoltar les persones que viuen directament les situacions que es volen abordar pot aportar perspectives diferents, i incorporar aquests sabers pot contribuir a millorar tant la qualitat com l'equitat de les polítiques públiques, evitant les solucions tecnocràtiques.
Justícia social	Les polítiques públiques no solament han de reparar els efectes de les desigualtats, sinó que han de transformar les condicions que les generen. L'objectiu és que tothom pugui viure una vida digna, amb drets i oportunitats, sense posar en risc el planeta. Si no es qüestionen aquestes condicions, les intervencions corren el risc de cronificar les injustícies.
Equitat	No totes les diferències són injustes, però quan una diferència —com ara l'origen o el gènere— comporta menys oportunitats o més obstacles, es pot parlar de desigualtat. Les polítiques públiques han d'identificar aquestes situacions i actuar per corregir-les, en lloc d'augmentar les bretxes existents.

Font: adaptat de Hankivsky et al. (2014)

Més recursos

Rodó de Zárate, Maria (2021). *Interseccionalitat. Desigualtat, lloc i emocions*. Tigre de Paper.

Viveros Vigoya, Mara. (2016). "La interseccionalidad: una aproximación situada a la dominación". *Debate Feminista*, 52, 1–17. <https://doi.org/10.1016/j.df.2016.09.005>

2. Per què cal avaluar amb mirada interseccional?

Avaluar amb mirada interseccional permet comprendre els efectes diferenciats de les polítiques públiques sobre diversos grups socials i detectar desigualtats que queden invisibilitzades per enfocaments homogenis. Aquesta perspectiva millora la qualitat de les avaluacions, reforça la justícia social i garanteix recomanacions més adequades per evitar reproduir les desigualtats existents.

L'avaluació és una activitat clau en el cicle de les polítiques públiques, ja que permet generar coneixement per introduir millores en el seu disseny i implementació. Quan es realitza amb mirada interseccional, possibilita obtenir **informació més completa i profunda sobre el funcionament i els resultats de les intervencions**. Això genera, d'una banda, avaluacions de més qualitat i, de l'altra, la possibilitat de fer emergir informació i recomanacions sobre com avançar cap a polítiques públiques equitatives i transformadores que no reproduïxin les desigualtats existents. Així doncs, adoptar aquesta perspectiva no és solament una exigència normativa de les intervencions dels poders públics, sinó un **compromís ètic i polític** amb la justícia social i la voluntat de transformació social.

A més, una mirada interseccional permet reconèixer que les persones no es troben únicament en situacions de vulnerabilitat o d'avantatge, sinó que poden ocupar simultàniament posicions d'opressió i de privilegi segons el context i els eixos de desigualtat que les travessen. Per exemple, una dona amb formació universitària i nacionalitat espanyola pot veure's afavorida pel seu nivell educatiu o el seu estatus administratiu, però alhora experimentar discriminació per raó de gènere en el mercat laboral. Identificar aquestes situacions és fonamental per comprendre els efectes reals de les polítiques públiques i evitar respostes simplificadores.

Exemple d'aplicació de la interseccionalitat en l'àmbit de les cures

El treball de cures és un àmbit amb una clara dimensió interseccional: hi intervenen múltiples categories socials com el gènere, la classe social, l'origen migratori, l'estatus administratiu i les capacitats diverses. No obstant això, moltes polítiques públiques dissenyades per abordar aquest àmbit no incorporen aquesta complexitat, fet que pot contribuir a reproduir o fins i tot a aprofundir les desigualtats existents.

Un exemple paradigmàtic és la Llei de dependència, que reconeix el dret a rebre suport en situacions de dependència, però que es fonamenta sovint en una lògica familiarista (Carrasco, 2001; Martínez-Buján, 2014), assumint que les cures es gestionaran dins de la llar i, *de facto*, delegant la responsabilitat a les dones. Això reforça rols de gènere tradicionals i invisibilitza altres desigualtats.

Aquestes desigualtats no són fruit només de dinàmiques socials informals, sinó que es troben arrelades en els marcs jurídics i institucionals que regulen les cures. Així, tant la Llei de dependència com el marc legal del treball domèstic contribueixen a institucionalitzar una divisió social i ètnica del treball de cures, reproduint estructuralment la desigualtat.

Per exemple, les polítiques de conciliació, com els subsidis per contractar persones cuidadores, no solen tenir en compte les condicions laborals i administratives de les dones migrants, que són les que majoritàriament ocupen aquests llocs de feina. D'aquesta manera, les polítiques ignoren les realitats materials de les persones interseccionades per diverses vulnerabilitats.

Aquest desequilibri es fa encara més evident quan analitzem qui pot delegar i qui ha d'assumir el treball de cures. Les persones de classe mitjana o alta poden transferir aquestes tasques a dones, majoritàriament migrants i en condicions precaritzades. Aquest procés de "desresponsabilització" es basa en privilegis de classe i d'origen, que permeten a unes alliberar-se parcialment de les càrregues de cura mentre altres les han d'assumir, sovint en condicions injustes.

Així, l'exemple de les cures posa de manifest la importància d'incorporar la mirada interseccional en l'avaluació de polítiques públiques, per identificar els efectes diferenciats i estructurals que altrament quedarien invisibilitzats.

A continuació, s'explica amb exemples per què **l'aplicació d'una mirada interseccional millora la qualitat de les avaluacions:**

- 1. Permet reconèixer la diversitat.** Hem de ser conscients que els efectes de les polítiques no són homogenis, sinó que poden variar en funció del context. Analitzar com aquestes interaccions es manifesten en les trajectòries de vida permet captar millor la complexitat social i evitar generalitzacions que invisibilitzen realitats diverses. Així, per exemple, la combinació de gènere, edat, origen i classe pot situar en posicions molt diferents tant dones joves racialitzades de barris perifèrics, com homes blancs de classe treballadora que pateixen pressions derivades dels estereotips de la masculinitat. Aquest tipus d'anàlisi ajuda a entendre com unes mateixes estructures poden generar avantatges i desavantatges segons la posició social de cada persona, de manera que les avaluacions reflecteixin millor la complexitat social i evitin generalitzacions que invisibilitzen grups socials sencers.
- 2. Permet identificar i corregir els biaixos en la producció de coneixement.** L'avaluació no és un procés neutral: el plantejament inicial, les preguntes que es formulen, la decisió de recollir unes dades i no d'altres, les fonts que s'utilitzen, per esmentar només alguns exemples, estan travessats per judicis previs, supòsits i ideologies. La perspectiva interseccional ajuda a fer visibles biaixos com el menysteniment de sabers, experiències o perspectives dels grups tradicionalment marginalitzats. Qüestionar qui

defineix el coneixement vàlid, com s'aplica, i ampliar metodologies i mirades reduna en avaluacions més rigoroses i més capaces d'aplicar transformacions necessàries, és a dir, més eficients en últim terme.

- 3. Permet identificar impactes negatius no previstos, efectes no desitjats o conseqüències excloents.** Reconèixer que les polítiques públiques no afecten a tothom de la mateixa manera és essencial per anticipar-ne els efectes adversos. Per exemple, una convocatòria d'ajuts públics que exigeixi documentació administrativa pot excloure persones en situació administrativa irregular i, per tant, contribuir a la perpetuació de desigualtats socials i econòmiques. Tanmateix, els efectes no desitjats també poden afectar grups aparentment privilegiats, quan la interacció entre eixos de desigualtat genera noves formes de desigualtat. Per exemple, la digitalització dels tràmits administratius pot generar desigualtats no solament entre persones amb diferents nivells educatius, sinó també entre persones amb un nivell socioeconòmic alt, que troben barreres per accedir a serveis essencials a causa de la seva edat. L'avaluació interseccional permet identificar aquests biaixos i oferir recomanacions per corregir-los.

Els efectes de les polítiques no són homogenis, sinó que poden variar en funció del context

4. Permet adequar millor les recomanacions al context d'actuació. Aplicar una mirada interseccional no solament implica descriure desigualtats, sinó també oferir propostes per reduir-les. Així, una política educativa que distribueixi els mateixos recursos a tot l'alumnat pot no ser suficient per a joves en situacions de vulnerabilitat social i econòmica. L'avaluació interseccional ha de permetre identificar aquestes diferències i fer recomanacions orientades a adaptar les polítiques als diferents contextos. Per exemple, si una política de salut pública no té en compte les barreres lingüístiques o culturals, és probable que els seus beneficis no arribin de manera efectiva a totes les persones destinatàries.

5. Contribueix a evitar la reproducció de desigualtats. L'abordatge interseccional permet entendre com els diferents eixos de desigualtat s'interrelacionen i es co-constitueixen, la qual cosa contribueix a visibilitzar altres formes de desigualtat que, si no s'apliqués aquesta mirada, quedarien ocultes. Per exemple, una política d'ocupació que només tingui en compte la bretxa de gènere pot obviar les barreres específiques que afronten les dones en situació administrativa

irregular, les quals pateixen discriminacions diferents de les que afecten les dones que tenen regularitzada la seva situació administrativa.

6. Afavoreix la rendició de comptes des d'una perspectiva de justícia social. Així, reforça la transparència i la legitimitat del procés d'avaluació, i evidencia si les polítiques han tingut en compte la diversitat de realitats, necessitats i desigualtats existents, tant per a la ciutadania en general com per als grups més vulnerabilitzats, i la incorporació de la veu i l'experiència dels grups socials afectats.

A més a més, cal tenir en compte que l'aplicació de la mirada interseccional és una exigència normativa. La incorporació de la interseccionalitat està fonamentada en instruments legals a escala internacional, estatal, autonòmica i local. La interseccionalitat està recollida de manera implícita o explícita en documents com la Convenció sobre l'eliminació de totes les formes de discriminació contra la dona (CEDAW), les directives europees i les lleis de no-discriminació i igualtat, que insten a considerar la interacció entre diferents eixos de desigualtat en el disseny i l'avaluació de polítiques públiques.

La perspectiva interseccional ajuda a fer visibles biaixos com el menysteniment de sabers, experiències o perspectives dels grups tradicionalment marginalitzats

Més recursos

Coll-Planas, Gerard i Solà-Morales, Roser. 2019. *Guia per incorporar la interseccionalitat a les polítiques públiques locals*. Ajuntament de Terrassa.

3. Què vol dir incorporar la mirada interseccional en l'avaluació?

Incorporar la mirada interseccional en l'avaluació implica analitzar com interactuen diversos eixos de desigualtat dins d'una política pública i quins impactes diferenciats generen en els grups socials, més enllà d'enfocaments homogenis o additius. Aquesta perspectiva orienta el procés avaluatiu cap a la justícia social, incorpora reflexivitat i permet identificar si les polítiques reforcen o redueixen les desigualtats estructurals.

La incorporació de la mirada interseccional en l'avaluació de polítiques públiques és un camp encara molt recent i poc teoritzat que es troba en desenvolupament (Hankivsky i Cormier, 2011), malgrat que fa més d'una dècada que se'n parla. Tanmateix, aplicar una mirada interseccional ens permet visibilitzar aspectes que sovint s'han menystingut en les avaluacions tradicionals, com copsar els impactes diferencials de les polítiques entre grups poblacionals, atenent les seves interseccions, i millorar la comprensió de com les desigualtats es configuren, s'entrecreuen i es mantenen en el marc d'una política pública (Hankivsky i Jordan-Zavhery, 2019). A més, a diferència de les avaluacions tradicionals, on els impactes s'avaluen de manera agregada entre grups socials, els quals es tracten com a entitats homogènies i separades (dones-homes, joves-persones adultes, etc.), la mirada interseccional fa emergir la desigualtat intragrupal dins de cadascuna d'aquestes posicions socials, la qual cosa **requereix una aproximació crítica i reflexiva**.

Què s'avalua?

L'avaluació amb mirada interseccional es pot aplicar a qualsevol àmbit de política pública (habitatge, educació, mobilitat, seguretat...) i en qualsevol nivell d'intervenció (universal o focalitzat). És a dir, per avaluar amb perspectiva interseccional no cal que les polítiques objecte d'avaluació s'adrecin a grups vulnerables, ni tampoc que s'hagin dissenyat amb aquesta mirada —tot i que en facilita el procés d'avaluació. **Allò que distingeix la incorporació de la mirada interseccional no és tant el què s'avalua, sinó el com i sobretot el per què s'avalua.**

Aplicar una mirada interseccional ens permet visibilitzar aspectes que sovint s'han menystingut en les avaluacions tradicionals.

Per què s'avalua?

L'objectiu d'una avaluació amb perspectiva interseccional és identificar i visibilitzar com interactuen els diferents eixos de desigualtat dins d'una política pública en relació amb les estructures de poder dominants. Es tracta d'analitzar com

aquestes interseccions afecten determinats grups socials i quin impacte tenen sobre les seves vides. En definitiva, l'objectiu és examinar si la política en qüestió ha contribuït a reforçar, reproduir o bé reduir les desigualtats socials i estructurals, i si ha generat processos d'exclusió o de privilegi per a determinats grups socials.

A més, la mirada interseccional permet reconèixer que una mateixa política pot generar, alhora, situacions de privilegi i exclusió. Per exemple, una

política de beques menjador pot ser útil per garantir la seguretat alimentària infantil, però si no hi ha una adaptació dels menús escolars, pot acabar penalitzant aquelles persones que per motius culturals o religiosos, segueixen pràctiques alimentàries específiques.

Així doncs, la mirada interseccional no és solament una eina analítica per fer avaluacions de més qualitat ni un sinònim d'incorporació de la diversitat, sinó que ha d'estar orientada, de manera explícita, a la **justícia social** i a la **transformació de les relacions de poder**, dins i fora de la política. En aquest sentit, incorporar la mirada interseccional en l'avaluació no pot ser un mer afegit que acabi per despolititzar i neutralitzar el potencial crític i transformador de la interseccionalitat.

Exemple (fictici) d'una avaluació de polítiques de salut sexual i reproductiva

Una avaluació tradicional conclou que el sistema de salut ofereix un bon accés als serveis d'anticoncepció perquè el 85% de les dones entre 18 i 45 anys ha tingut accés a mètodes anticonceptius en l'últim any. L'anàlisi però, es fa prenent les "dones" com un grup homogeni, sense desagregar, per exemple, per origen, classe social o situació administrativa. Una avaluació amb mirada interseccional mostra que, tot i que un 85% de les dones ha tingut accés a mètodes anticonceptius, només el 58% de les dones d'origen migrant en situació administrativa irregular i el 62% de dones amb discapacitat han accedit efectivament a aquests serveis. Així mateix, es constata que les dones joves d'entorns rurals o de comunitats estigmatitzades sovint troben barreres relacionades amb el desconeixement dels seus drets i la manca d'adaptació cultural dels serveis. La mirada interseccional, doncs, permet visibilitzar aquestes desigualtats estructurals i garantir un accés equitatiu i efectiu per a totes les dones.

Allò que distingeix la incorporació de la mirada interseccional no és tant el què s'avalua, sinó el com i sobretot el per què s'avalua.

Taula 4: Què és i què no és una avaluació amb mirada interseccional

Què és	Què no és
S'orienta a enfortir la justícia social, a fer possible la transformació en les relacions de poder i privilegi dins i fora de la política, i a millorar la rellevància, l'equitat i l'eficàcia de les polítiques públiques.	Una revisió tècnica o neutra que, tot i afirmar que incorpora la mirada interseccional, ho fa només per "complir l'expedient", ignorant com les polítiques poden reproduir desigualtats existents.
Una mirada crítica i sistèmica que analitza el context estructural en què opera la política pública, en el marc del qual s'aborden els diferents eixos de desigualtat de manera interrelacionada com a expressions concretes de les relacions de poder dominants.	Una simple desagregació de les dades per sexe, edat o origen, que no analitza les interseccions, el seu context, ni els seus efectes.
Té en compte que les diferents categories socials (gènere, etnicitat, classe, etc.) no són homogènies i que les posicions socials (dona, persona blanca, classe alta) no tenen un significat fix, sinó que poden canviar segons el context, és a dir, el seu impacte i rellevància poden variar en funció de la situació, el moment històric, etc.	Assumeix una definició prefixada de les categories socials.
Incorpora la reflexivitat i la vigilància epistemològica en l'equip avaluador.	Evita la reflexivitat en assumir que l'expertesa tècnica de l'equip avaluador evita els biaixos.
Té en compte com operen les diferents relacions d'opressió i privilegi.	Se centra exclusivament en aquells grups poblacionals més desavantatjats.
La mirada orienta les diferents fases de l'avaluació.	Només es té en compte en la fase de disseny o anàlisi.

Font: elaboració pròpia.

Graus i escenaris per incorporar la mirada interseccional

A l'hora d'incorporar la mirada interseccional en les polítiques públiques, podem distingir diversos graus d'aprofundiment i diferents escenaris d'aplicació. D'una banda, **les polítiques poden haver estat dissenyades i implementades amb un nivell més alt o més baix de sensibilitat interseccional**, cosa que condicionarà el mateix procés d'avaluació. De l'altra, factors com el tipus d'encàrrec, la disponibilitat de dades i la capacitat tècnica i analítica de l'equip avaluador influiran directament en com es pot integrar aquesta mirada en l'avaluació.

Segons el grau d'incorporació de la mirada interseccional en l'avaluació, es pot distingir, en primer terme, entre aquelles avaluacions que no la incorporen de manera substantiva, malgrat que en facin referència, i aquelles que sí que la integren amb diversos graus de profunditat i consistència analítica. Així doncs entre aquelles **avaluacions que no incorporen la mirada interseccional**, tot i que poden fer un ús retòric o instrumental del terme, trobem:

- **L'avaluació homogeneïtzadora** és aquella que parteix de la suposició d'una població homogènia, ja sigui en termes universals o centrant-se en un grup específic. Així, per exemple, l'avaluació d'un programa destinat a la

inserció laboral de dones d'origen migrant no el podem considerar interseccional només pel fet d'adreçar-se a un grup social en què convergeixen diversos eixos de desigualtat, cosa que pot contribuir a invisibilitzar les desigualtats existents dins aquest grup o a naturalitzar certes desigualtats, per exemple, en relació amb l'etnicitat.

- **L'avaluació uniaxial** és aquella on es privilegia un únic eix de desigualtat (per exemple, el gènere). En aquest sentit, moltes avaluacions que es defineixen com "de gènere i interseccional" el que fan és privilegiar l'avaluació amb perspectiva de gènere i abordar de manera subordinada altres desigualtats. Així doncs, no podem considerar interseccional una avaluació on no es tenen en compte altres interaccions.
- **L'avaluació multiaxial** és aquella que, tot i considerar diferents eixos de desigualtat de forma no subordinada, els avalua de manera separada i additiva. Per exemple, podem avaluar una política atenent a les desigualtats de gènere, de classe i d'origen; però si no som capaces d'establir les interaccions entre els diferents eixos no podem considerar l'avaluació com a interseccional.

D'altra banda, podem distingir **tres formes d'avaluació que sí que integren una mirada interseccional** amb diferents graus de profunditat i coherència:

- **L'aplicació descriptiva** explora l'encreuament de diferents categories socials, les seves interaccions i els efectes que poden tenir sobre grups específics, però sense arribar a analitzar-ne les causes o dinàmiques estructurals. Es tracta del primer nivell d'aplicació de la mirada interseccional i és en aquest nivell on s'ubiquen la majoria d'avaluacions de polítiques públiques que incorporen aquesta mirada. Un exemple en seria una avaluació d'una política d'habitatge que consideri diversos eixos de desigualtat —com el gènere, l'origen geogràfic, l'etnicitat o la classe social— i les seves interaccions, amb l'objectiu d'identificar impactes diferenciats, com ara les barreres d'accés que afronten determinats grups socials.
- **L'aplicació estructural** analitza no només l'encreuament de diferents categories socials i els seus impactes diferenciats, sinó també els efectes sistèmics i estructurals que se'n deriven. Es tracta d'un enfocament més complex que el descriptiu, ja que requereix tècniques analítiques més avançades i dades que sovint no són fàcilment accessibles. Reprenent l'exemple de la política d'habitatge, una avaluació estructural no solament identificaria les barreres específiques que afecten determinats col·lectius, sinó que també analitzaria com aquestes desigualtats es veuen amplificades per la interacció amb altres polítiques públiques —com les d'estrangeria, ocupació o ordenació del territori— i per dinàmiques simbòliques com el prejudici ètnic o l'estigma territorial.
- **Aplicació transformadora** és aquella que, a més de considerar els efectes estructurals de les polítiques públiques, també es troba explícitament orientada a transformar el sistema de desigualtats. Representa el nivell més ambiciós i detallat d'aquesta mirada, i no sempre és factible, ja que exigeix un elevat grau de compromís de la unitat que encarrega l'avaluació, l'equip avaluador i l'administració responsable de la política. Aquest tipus d'avaluació s'orienta cap a la transformació de les polítiques públiques amb l'objectiu d'avançar cap a més justícia social, la reducció de les desigualtats existents i més implicació dels grups socials afectats en el desplegament de la política pública, cosa que no sempre és possible en la lògica de l'administració pública.

Taula 5: Diferents tipus d'avaluació de polítiques públiques en relació amb la interseccionalitat

	Tipus d'avaluació	Descripció	Focus	Implicacions
No interseccional (o retòrica)	Homogeneïtzadora	Les polítiques s'avaluen assumint una població homogènia. No es té en compte cap eix de desigualtat específic.	Universalista/particularista	Risc d'invisibilitzar desigualtats i reproduir les normes dominants.
	Uniaxial	Es privilegia una dimensió de desigualtat.	Monofocal	Visibilitza i analitza algunes desigualtats, però en silenci o en minimitza d'altres.
	Multiaxial	Es consideren diverses dimensions (gènere, classe, etnicitat...), però s'analitzen per separat.	Additiu/comparatiu	En no tenir en compte les interseccions entre eixos, pot acabar invisibilitzant determinades desigualtats.
Interseccional	Interseccional descriptiva	Es considera la intersecció entre diferents eixos de desigualtat, però aquests s'analitzen de manera individual o interpersonal.	Relacional/interpersonal	Aborda les interseccions, però no les estructures de poder que produeixen desigualtats ni problematitza la responsabilitat pública.
	Interseccional estructural	L'avaluació integra com els sistemes d'opressió i de privilegi interactuen i configuren efectes polítics i socials.	Sistèmic	Permet analitzar la reproducció de patrons sistèmics de desigualtat, però requereix de dades més desagregades i de mètodes analítics més sòlids.
	Interseccional transformadora	L'avaluació s'orienta explícitament cap a la justícia social. Promou la participació de grups afectats, més enllà del rol d'informants, en les diferents fases de l'avaluació.	Canvi	Requereix expertesa i voluntat política per què les seves recomanacions promoguin processos de canvi en les polítiques i les institucions.

Font: elaboració pròpia.

La incorporació de la mirada interseccional depèn tant del marc polític i institucional de l'encàrrec d'avaluació com del posicionament crític i la capacitat analítica de l'equip avaluador. D'aquesta interacció en poden sorgir diferents formes d'avaluació, tal com s'exposa a la taula 5. Tanmateix, aquests models d'avaluació s'han d'entendre com a tipus ideals que serveixen per autoavaluar-se i orientar sobre cap a on es vol avançar, ja que, en la pràctica, els models acostumen a ser més híbrids i combinen elements de diverses aproximacions segons el context, els recursos disponibles i els marges d'acció institucional.

Així doncs, quan ni la unitat que encarrega l'avaluació ni l'equip avaluador tenen sensibilitat interseccional, es donen formes d'avaluació que no integren realment la mirada interseccional, com l'homogeneïtzadora, la uniaxial o la multiaxial. Malgrat que aquestes poden adoptar un llenguatge interseccional, el seu ús serà superficial o instrumental. Així mateix, quan la unitat que encarrega té mirada interseccional, però l'equip avaluador no, l'avaluació corre el risc de quedar-se en un enfocament uniaxial o multiaxial, sense aprofundir en les interdependències estructurals entre desigualtats, ja que malgrat la voluntat institucional, l'absència de competències

específiques pot limitar la qualitat analítica i crítica del procés.

En canvi, quan l'equip avaluador té sensibilitat interseccional, però la unitat que encarrega no, és probable que l'avaluació es limiti a una avaluació interseccional descriptiva, que identifica les interseccions i desigualtats presents, però sense capacitat real de modificar el disseny o els continguts de l'encàrrec, sovint per manca d'informació disponible, temps i recursos per desenvolupar anàlisis aprofundides o marge d'acció política. En aquests casos, l'equip avaluador haurà de posar en relleu quins són els límits de l'avaluació i la necessitat d'impulsar estratègies de formació per expandir la mirada interseccional en les unitats que fan l'encàrrec. Finalment, quan ambdues parts tenen una mirada interseccional, s'obre la possibilitat de desenvolupar veritables avaluacions interseccionals, amb diferents nivells de profunditat —descriptiva, estructural o transformadora—, en funció de les necessitats de coneixement, el temps disponible, els recursos, la qualitat de les dades i la voluntat política de l'administració. En definitiva, la qualitat interseccional de l'avaluació dependrà de la combinació entre la voluntat política i la sensibilitat analítica dels actors implicats.

Taula 6: Escenaris d'avaluació en funció de la sensibilitat interseccional de les unitats

	La unitat encarregada no té una mirada interseccional	La unitat encarregada té una mirada interseccional
L'equip d'avaluació no revisa la pràctica d'avaluació amb mirada interseccional	Les avaluacions no disposen de mirada interseccional. Es fa un ús retòric o instrumental de la interseccionalitat. Possibilitats segons la sensibilitat interseccional: • Homogeneïtzadora • Uniaxial • Multiaxial	Les avaluacions difícilment disposen de mirada interseccional, malgrat la voluntat política, per manca de capacitat de l'equip avaluador. Possibilitats segons la sensibilitat interseccional: • Uniaxial • Multiaxial

L'equip d'avaluació revisa la pràctica d'avaluació amb mirada interseccional	Encara que l'equip avaluador disposa de la competència per fer avaluacions amb mirada interseccional, aquestes poden no tenir efectes transformadors per manca de voluntat política. Possibilitats segons la sensibilitat interseccional: • Interseccional descriptiva	El grau d'incorporació de la mirada interseccional dependrà del temps, recursos i la qualitat de les dades. Possibilitats segons la sensibilitat interseccional: • Interseccional descriptiva • Interseccional estructural • Interseccional transformadora
---	---	---

Font: elaboració pròpia a partir de la *Guia pràctica 18* (De Quintana Medina, 2021).

Finalment, l'adopció d'una mirada interseccional requereix diferents graus de responsabilitat compartides entre la unitat que encarrega l'avaluació

i l'equip avaluador. Aquestes voluntats polítiques es concreten en un conjunt de responsabilitats que s'exposen detalladament a la taula 7.

Taula 7: Responsabilitats principals i secundàries de les unitats d'avaluació

Unitat d'avaluació	Responsabilitats principals	Responsabilitats secundàries
Unitat que encarrega l'avaluació	• Definir un encàrrec d'avaluació que incorpori explícitament l'adopció de la mirada interseccional. • Incloure l'anàlisi de les implicacions de la política en els diferents eixos de desigualtat en joc. • Identificar els actors clau amb què el procés d'avaluació hauria de comptar. • Incorporar els resultats de l'avaluació en la presa de decisions polítiques.	• Revisar que la pràctica de l'equip d'avaluació inclogui la mirada interseccional en les diferents fases del procés. • Facilitar a l'equip d'avaluació les dades desagregades i els seus possibles encreuaments, així com tota la informació necessària per a l'abordatge interseccional.
Equip d'avaluació	• Revisar la pràctica d'avaluació i incorporar la mirada interseccional en les decisions d'avaluació durant les diferents fases del procés. • Analitzar les implicacions de la política en termes interseccionals i elaborar materials i recomanacions que permetin incorporar els resultats de l'avaluació a la presa de decisions polítiques.	• Sensibilitzar l'equip d'avaluació de la importància d'avaluar amb mirada interseccional per millorar la qualitat de l'avaluació i les seves implicacions. • Entendre les limitacions compreses en un encàrrec d'avaluació i adaptar la incorporació de la mirada interseccional a les necessitats d'avaluació que expressa la unitat que fa l'encàrrec.

Font: elaboració pròpia a partir de la *Guia pràctica 18* (De Quintana Medina, 2021).

Com s'avalua?

La interseccionalitat no constitueix una metodologia específica d'avaluació, sinó una mirada que ha d'orientar tot el procés avaluatiu, des de la formulació de l'encàrrec fins a l'anàlisi i la difusió dels resultats. L'adopció d'aquesta mirada pot requerir l'ús d'aproximacions metodològiques diverses, en funció del nivell d'aprofundiment. Les avaluacions de caràcter més descriptiu poden dur-se a terme amb tècniques quantitatives, sempre que es disposi de dades suficientment desagregades i que es puguin creuar. Les avaluacions amb orientació estructural, en canvi, solen requerir mètodes més sofisticats d'anàlisi relacional i causal —com les regressions múltiples, els mètodes mixtos o les tècniques d'anàlisi de contingut i discurs. Finalment, les avaluacions orientades a la transformació incorporen habitualment —a part de les esmentades anteriorment— metodologies participatives, que permeten integrar la veu dels col·lectius afectats i promoure la capacitat transformadora dels resultats de l'avaluació.

“Realitzar una avaluació interseccional requereix estudiar l'impacte que ha tingut la nostra actuació en relació amb la resta d'eixos de desigualtat. Per exemple: una campanya de prevenció del VIH per a homes que tenen sexe amb homes ha generat algun biaix per raó de classe, origen o diversitat funcional?; quins

perfils d'homes s'hi han sentit implicats i quins grups no?; per què hi ha perfils que no s'hi han sentit interpel·lats?; quins elements de la campanya (representació gràfica, estratègies de difusió, discurs, implementació...) poden haver provocat aquesta exclusió?; què podem fer en la propera actuació perquè aquestes exclusions no es tornin a produir?” (Coll Planas, Solà Morales i Missé, 2019).

Avaluar amb perspectiva interseccional vol dir analitzar com diferents eixos de desigualtat (com el gènere, l'origen, la classe social, l'edat, la discapacitat, etc.), en tant que fenòmens estructurals, s'entrecreuen en la política objecte d'avaluació i quins impactes diferencials tenen en les persones i els grups socials, amb l'objectiu de garantir polítiques i intervencions més justes i efectives. A més, és fonamental examinar de manera crítica com la nostra posició social (en relació amb el gènere, la classe, l'origen, entre d'altres), així com els nostres valors i coneixements previs, poden influir en la manera com percebem i interpretem les situacions de desigualtat que són objecte d'avaluació. També cal considerar com aquestes condicions afecten el grau de reconeixement que donem a les veus i experiències dels grups socials implicats. Tot plegat requereix incorporar la reflexivitat de l'equip com a pràctica transversal al llarg de tot el procés d'avaluació (vegeu la taula 3).

La interseccionalitat no constitueix una metodologia específica d'avaluació, sinó una mirada que ha d'orientar tot el procés avaluatiu, des de la formulació de l'encàrrec fins a l'anàlisi i la difusió dels resultats.

Preguntes per estimular la reflexivitat

- Quins coneixements, valors i experiències pots aportar a aquest àmbit d'anàlisi de polítiques públiques?
- Quina és la teva experiència amb les polítiques i l'anàlisi de polítiques?
- En quins àmbits de les polítiques públiques has treballat?
- Com es relacionen aquestes experiències personals amb les posicions i processos socials i estructurals (per exemple, gènere, etnicitat, estatus socioeconòmic, sexualitat, expressió de gènere i edat; patriarcat, racisme, heterosexisme...) en aquest àmbit de política pública?
- Quins són els teus valors personals, experiències, interessos, creences i compromisos polítics?

Font: adaptat de Hankivsky et al., 2014

Més recursos

Rebolledo, Jame i Galaz V., Catherine. 2023. *Interseccionalidad: Aspectos conceptuales y recomendaciones para las políticas públicas*. Prodemu. Disponible a: <https://www.prodemu.cl/wp-content/uploads/2023/05/Interseccionalidad12.pdf>

4. Com avaluar amb perspectiva interseccional?

Avaluar amb perspectiva interseccional implica integrar de manera sistemàtica l'anàlisi de les desigualtats i les seves interaccions en totes les fases del procés avaluator —des de la definició de l'encàrrec fins a la presa de decisions— per garantir diagnòstics més rigorosos i recomanacions orientades a l'equitat. Aquest enfocament requereix revisar objectius, metodologies, dades i criteris analítics amb una orientació de justícia social, reflexivitat i transformació estructural.

Un cop establert què s'entén per interseccionalitat, per què és necessari incorporar la mirada interseccional en l'avaluació i què implica la seva aplicació, aquesta secció ofereix orientacions pràctiques per integrar-la en cadascuna de les fases del procés avaluator. Aquest procés inclou, en primer lloc, **la fase de planificació**, durant la qual es revisa l'encàrrec d'avaluació i l'avaluabilitat del programa, es conforma l'equip avaluator i s'estableixen els objectius de l'avaluació. En segon lloc, **la fase de disseny metodològic**, on es defineixen les preguntes d'avaluació, la metodologia de recollida i anàlisi de la informació (indicadors, mètodes, informants, etc.) i les accions previstes. A continuació, **la fase d'execució**, en què es recullen i s'analitzen les dades, s'interpreten els resultats i es formulen les conclusions i recomanacions. Finalment, **la fase de presa de decisions**, que implica la difusió dels resultats i la integració de l'evidència generada en els processos de decisió sobre la política o programa avaluat.

La incorporació de la mirada interseccional en l'avaluació no pot ser puntual ni accessòria, sinó que ha de constituir un **procés sistemàtic i transversal** que asseguri que, en cada etapa, s'identifiquen i s'analitzen les desigualtats estructurals i les interseccions que les configuren.

Fase 0 | Definir els objectius i els propòsits d'ús de l'avaluació amb perspectiva interseccional

Definir amb claredat els objectius i els propòsits d'ús de l'avaluació és un pas fonamental per garantir la seva utilitat i orientació transformadora. Quan es parteix d'una mirada interseccional, s'ha de tenir en compte **les desigualtats dins d'un mateix grup, entre grups i com la política afecta de manera diferenciada les persones** segons les seves posicions socials. Així mateix, cal tenir en compte que, tot i que els objectius de l'avaluació venen definits inicialment per la unitat que fa l'encàrrec, l'equip avaluator té un marge per orientar-los o reformular-los parcialment perquè incorporin de manera substantiva la perspectiva interseccional.

Els objectius d'una avaluació amb perspectiva interseccional han de:

- Posar l'accent a **identificar i analitzar desigualtats estructurals** i les seves interaccions, especialment aquelles que poden quedar invisibilitzades per enfocaments més homogeneïtzadors.

- **Examinar els impactes diferencials** de la política segons eixos com el gènere, l'origen, la situació administrativa, la discapacitat, l'edat o l'orientació sexual, entre d'altres.
- Valorar **la capacitat transformadora de la política**: és a dir, si contribueix a revertir desigualtats estructurals, si les reproduïx o si en genera de noves.

Pel que fa als **propòsits d'ús**, l'avaluació amb mirada interseccional pot complir diverses funcions, que convindria explicitar des de l'inici del procés. Així doncs, pot contribuir a **millorar les polítiques públiques**, identificant mancances i proposant ajustos per augmentar-ne l'equitat i l'eficàcia per a tots els grups socials. També pot tenir un paper important en **la rendició de comptes davant la ciutadania**, i especialment davant els grups socials afectats, mitjançant la transparència en els resultats i en l'ús dels recursos públics. Finalment, pot **generar aprenentatge institucional**, aportant coneixement transferible a altres àmbits i contribuint a una cultura organitzativa més sensible a la diversitat i les desigualtats, i donar suport a **processos de deliberació col·lectiva**, facilitant evidències que enriqueixin la presa de decisions informada i participada.

Finalment, cal assegurar que els objectius formulats siguin **coherents amb els valors i principis de l'enfocament interseccional**, i que s'alineïn amb els compromisos polítics i normatius existents en matèria d'igualtat i drets humans.

L'encàrrec d'avaluació

Per tal de garantir que una avaluació de polítiques públiques amb perspectiva interseccional sigui rigorosa i útil per a la presa de decisions, l'encàrrec d'avaluació és clau. Cal recordar, tal com s'ha esmentat en el capítol anterior, que l'avaluació amb mirada interseccional és aplicable a qualsevol política pública, hagi estat dissenyada o no amb mirada interseccional.

A continuació, es detallen els aspectes més importants a tenir en compte:

- L'encàrrec ha d'explicitar que l'avaluació incorporarà una mirada interseccional, entesa com una anàlisi de com diferents eixos de desigualtat —com el gènere, l'origen, la classe social o la discapacitat— s'entrecreuen i configuren de manera relacional, tenint en compte els seus efectes sistèmics i estructurals i els impactes que se'n deriven per a la política pública.
- Seria desitjable que la metodologia incorporés preguntes d'avaluació formulades de manera que permetin analitzar qui es beneficia i qui queda exclòs de la política, per quin motiu i amb quines conseqüències. És recomanable incloure preguntes o dimensions d'anàlisi que abordin aspectes com l'accés desigual als serveis, les barreres institucionals o culturals, els impactes diferencials i la capacitat transformadora de la política respecte a les estructures de desigualtat.

La incorporació de la mirada interseccional en l'avaluació no pot ser puntual ni accessòria, sinó que ha de constituir un procés sistemàtic i transversal que asseguri que, en cada etapa, s'identifiquen i s'analitzen les desigualtats estructurals i les interseccions que les configuren.

- Considerar la justícia social i l'equitat interseccional com a dimensions d'anàlisi, per tal de valorar si la política contribueix a reduir o perpetuar desigualtats estructurals.
- Ha d'incloure mecanismes que garanteixin la rendició de comptes dels resultats i la seva difusió entre els actors implicats, especialment aquells col·lectius afectats per la política.
- Garantir que les recomanacions derivades dels resultats inclouen mesures per revertir les desigualtats percebudes, així com accions de retorn a les comunitats afectades.

Així mateix, en el mateix encàrrec també es poden explicitar altres qüestions que serien desitjables:

- L'encàrrec hauria d'incloure criteris per valorar les capacitats de l'equip avaluador en matèria d'interseccionalitat (formació, experiència, composició diversa), tal com s'ha detallat anteriorment.
- Explicitar que l'informe de resultats ha de presentar dades desagregades i creuades, en la mesura que sigui possible, segons múltiples eixos de desigualtat adients per l'avaluació concreta (no solament per sexe/gènere, sinó també per origen, situació socioeconòmica, discapacitat, edat, etc.).
- Explicitar que l'informe de resultats haurà d'estar escrit en llenguatge inclusiu.

Fase 1 | La planificació de l'avaluació

Durant aquesta fase és quan l'equip avaluador analitza l'encàrrec i les demandes formulades i defineix les bases del procés d'avaluació. Cal determinar els objectius, la metodologia i identificar les necessitats de coneixement sobre la política o el programa objecte d'anàlisi. També és necessari fer una valoració dels recursos disponibles (temps, dades, accés a actors clau, etc.) per tal de garantir la viabilitat de l'enfocament interseccional.

Cadascuna d'aquestes tasques ha d'incorporar de manera transversal la perspectiva interseccional. Tot seguit, es detalla com es pot incorporar aquesta perspectiva en cadascuna de les accions previstes per a aquesta fase.

Revisar l'encàrrec d'avaluació

Un cop rebut l'encàrrec, és fonamental analitzar críticament el propòsit, si l'encàrrec disposa o no de perspectiva interseccional i la formulació inicial de les preguntes d'avaluació en cas que aquestes s'hagin definit prèviament (vegeu la taula 6 referida als escenaris d'avaluació en el capítol anterior). Aquesta revisió hauria de permetre detectar des de quin tipus d'enfocament d'avaluació pública es planteja l'encàrrec (vegeu la taula 2) i obrir la porta a replantejar-les en clau interseccional. Aquesta tasca de revisió no implica definir els objectius operatius de l'avaluació, que es desenvoluparan més endavant, sinó assegurar que l'enfocament inicial sigui obert i crític, i que no invisibilitzi d'entrada la diversitat de posicions socials de la població afectada.

Algunes qüestions orientatives per fer aquesta revisió inicial podrien ser:

- Les preguntes formulades consideren els efectes diferenciats de la política sobre grups socials diversos?
- S'aborden els efectes estructurals de la política?
- S'identifiquen àmbits de desigualtat interrelacionats que afecten de manera diferenciada els grups socials presents en la política a avaluar?
- Es preveu la possibilitat de generar coneixement útil orientat a revertir desigualtats?

Sempre que sigui possible, quan s'identifiqui que l'exigència d'incorporar la mirada interseccional es presenta de manera merament retòrica o superficial, és recomanable obrir un espai de diàleg amb la institució que formula l'encàrrec, amb l'objectiu de revisar-ne el propòsit i assegurar que aquesta mirada s'integri de forma substancial i coherent des de l'inici del procés avaluador.

Seleccionar l'equip d'avaluació adequat

La selecció de l'equip avaluador és una decisió estratègica per assegurar la inclusió de la mirada interseccional en totes les fases de l'avaluació.

Algunes qüestions que caldria tenir en compte són:

Coneixements i competències

És important que l'equip compti amb un coneixement sòlid en enfocaments interseccionals, feministes, antiracistes i/o decolonials aplicats a les polítiques públiques, així com dels diferents eixos de desigualtat en la política o programa a avaluar, i que tingui la capacitat d'identificar com aquestes polítiques poden reproduir o qüestionar relacions de poder estructurals, com ara el racisme institucional, el sexisme o el classisme.

Composició de l'equip:

És aconsellable comptar amb un equip d'avaluació integrat per persones amb trajectòries vitals diverses, especialment pel que fa als eixos de desigualtat en joc per a l'anàlisi, ja que això pot permetre una comprensió més profunda i matisada de les dinàmiques estructurals que es volen avaluar. Tanmateix, i especialment en aquells casos en què la composició de l'equip no pugui reflectir aquesta diversitat, caldria preveure mecanismes de participació de persones provinents dels grups socials afectats o d'entitats que prestin serveis a aquests grups. Aquesta participació pot adoptar diferents formes i tenir lloc diversos en moments al llarg de tot el procés d'avaluació. Per aprofundir en aquest aspecte, es pot consultar la guia *La incorporació de la participació en l'avaluació de polítiques públiques*, d'Ivàlua (Cordoncillo, 2022).

Habilitats metodològiques:

L'enfocament interseccional requereix sovint aproximacions multimètode que integrin tècniques quantitatives, qualitatives i eventualment mètodes mixtes a fi de captar diferents experiències de dominació i opressió.

Capacitat d'incidir i de traduir els resultats:

És important comptar amb:

- **Capacitat de formular recomanacions de política pública factibles d'aplicar.**
- **Capacitat de comunicar els resultats a públics diversos** (institucions, ciutadania, persones afectades).

Tanmateix, si bé aquestes condicions representen un escenari desitjable, no sempre és factible disposar d'aquestes capacitats i recursos. En aquests casos, és recomanable intentar suplir aquests buits incorporant coneixement expert extern a l'equip d'avaluació en aquelles fases del procés on sigui pertinent, i fent explícites, en l'informe d'avaluació, aquelles condicions desitjables que no s'han pogut garantir, però que es consideren rellevants per dur a terme una avaluació amb mirada interseccional.

Valorar l'avaluabilitat en termes interseccionals

Valorar l'avaluabilitat d'un programa o política és un pas previ essencial per determinar si és viable, útil i pertinent dur a terme una avaluació amb perspectiva interseccional. Aquesta valoració no es limita a analitzar la disponibilitat de dades o la definició d'objectius del programa, sinó que ha d'examinar també el context institucional, la configuració de la política i els recursos disponibles.

Per fer-ho, cal considerar diversos elements:

1 Revisar la incorporació de la interseccionalitat en el disseny de la política:

- S'esmenta la interseccionalitat en el disseny de la política pública?
- Quin enfocament es fa de la interseccionalitat (retòric, descriptiu, estructural o transformador)?
- Quins eixos de desigualtat s'esmenten? S'aborden les seves interaccions?
- Els objectius del programa o política estan formulats de manera que permetin analitzar els impactes diferencials?
- La teoria del canvi té en compte com afecten les desigualtats estructurals al desplegament de la intervenció i els seus resultats?

2 Existència d'informació rellevant i desagregable

- Es disposa de dades desagregades per eixos com el gènere, l'origen, la situació administrativa, la discapacitat, l'edat o altres categories pertinents per a l'anàlisi?
- Aquestes dades són accessibles, fiables i comparables?
- Manquen dades que caldria compensar amb altres fonts o metodologies?

3 Accés als actors implicats i als grups socials afectats

- És possible accedir a les persones usuàries/beneficiàries i a altres grups rellevants per incloure veus diverses en el procés d'avaluació?
- Es donen les condicions per garantir una participació segura i significativa dels grups socialment més vulnerabilitzats?

4 Voluntat política i institucional per incorporar la mirada interseccional

- Existeix un compromís institucional i polític explícit amb els principis d'equitat i interseccionalitat?
- Els agents a càrrec del disseny i el desplegament de la política estan disposats a incorporar els aprenentatges i recomanacions que es desprenguin de l'avaluació?
- Han fet explícita la seva voluntat de considerar els resultats i recomanacions de l'avaluació en la presa de decisions?

5 Recursos disponibles

- El pressupost i el calendari de l'avaluació permeten aplicar metodologies adequades per capturar les interseccions de desigualtat?
- L'equip avaluador disposa del temps, la formació i el suport necessari per aplicar l'enfocament interseccional?

Les respostes a aquestes preguntes permeten identificar barreres a la incorporació de la perspectiva interseccional en l'avaluació, així com a definir possibles adaptacions per assegurar-ne la viabilitat i rellevància. Que una política sigui avaluable amb mirada interseccional no implica necessàriament que el programa o la política hagi estat dissenyat amb aquesta sensibilitat, sinó que **es donen les condicions mínimes perquè l'avaluació tingui en compte el seu impacte diferencial segons els diferents eixos de desigualtat**. En cas contrari, caldria plantejar adaptacions al disseny de l'avaluació, o bé accions prèvies com millorar els sistemes d'informació, consultar els col·lectius afectats o delimitar amb més precisió els objectius avaluatius.

Cal tenir present també que no totes les avaluacions reuneixen les condicions necessàries per incorporar de manera plena la perspectiva interseccional, ja sigui per les limitacions en la disponibilitat de dades, per les característiques de l'encàrrec o per altres condicionants del context. En aquests casos, és important que l'informe d'avaluació en deixi constància de manera explícita, tot assenyalant les implicacions que això pot tenir per a la interpretació dels resultats. Així mateix, es pot incloure com a recomanació fer un futur exercici d'avaluació que permeti aprofundir en els resultats des d'una mirada interseccional.

Fase 2. El disseny metodològic de l'avaluació

Seleccionar els eixos de desigualtat en joc

Un dels primers passos en l'execució d'una avaluació amb perspectiva interseccional és identificar els eixos de desigualtat en joc, en funció del context específic de la política o el programa analitzat. Aquesta identificació pot variar segons si es tracta d'una política universal (com ara un programa de millora de llistes d'espera del sistema sanitari o una reforma del sistema educatiu) o d'una intervenció focalitzada (per exemple, adreçada a la comunitat LGBTi+ o un programa de garantia de rendes), on un dels eixos ja ve explicat. L'objectiu, en ambdós casos, és analitzar com la interacció

entre aquest eix i altres dimensions (com l'origen, l'edat o el nivell socioeconòmic) pot generar impactes diferencials. Aquesta tasca, però, no pot basar-se únicament en categories preestablertes, sinó que ha de partir d'una anàlisi contextual i empírica que consideri tant les dimensions estructurals de les desigualtats com les experiències i narratives dels col·lectius afectats.

Per tal de seleccionar els eixos de desigualtat en joc, es recomana:

- **Revisar la literatura** per identificar possibles eixos pertinents segons el context.
- **Realitzar entrevistes exploratòries** a informants clau.
- Fer una **anàlisi prèvia del context institucional i social**, tenint en compte els objectius de la política en relació amb els conflictes o tensions existents, les normatives aplicables i les recomanacions de les entitats expertes o comunitàries.
- **Revisar les dades disponibles** per detectar patrons d'inequitat ja evidents o buits crítics d'informació.
- **Contrastar amb col·lectius afectats i entitats de base** quines dimensions de la desigualtat són més significatives per a ells i quines experiències són sovint invisibilitzades.
- **Evitar enfocaments simplificadors o essencialistes**, que parteixin d'un nombre limitat de variables i no captin les interaccions o solapaments entre categories.

Identificar correctament aquests eixos ens permet orientar millor l'anàlisi posterior, garantir una lectura ajustada de les desigualtats i establir prioritats a l'hora de formular recomanacions. També evita errors freqüents, com ara invisibilitzar desigualtats dins dels col·lectius habitualment etiquetats com homogenis (per exemple, considerar "les dones" com una categoria unificada sense tenir en compte l'origen, la classe o l'edat). Tanmateix, cal tenir present que en la fase d'execució poden aparèixer nous eixos que no estaven previstos a la fase de disseny i que caldrà incorporar a l'anàlisi.

Formular preguntes d'avaluació en clau interseccional

Per tal que les preguntes orientin l'anàlisi interseccional, han de:

- Visibilitzar l'experiència diferencial de la població segons diversos eixos socials (gènere, origen, situació administrativa, discapacitat, edat...).
- Considerar les **barreres específiques d'accés, ús o benefici** que poden afectar certs grups.
- Explorar si la política **transforma, manté o ignora les relacions de poder estructurals**.

Exemples:

- Quins són els eixos de desigualtat en joc? (en funció de l'anàlisi que prèviament s'ha esmentat a la fase de disseny)
- Quins col·lectius han quedat exclosos de la política? Quines barreres han trobat?
- Com varien els efectes de la política segons la intersecció de gènere i origen?
- La política redueix o reforça les desigualtats existents o en crea de noves?

Combinar tècniques quantitatives i qualitatives

L'enfocament interseccional **reclama una aproximació metodològica plural i complementària**. Mentre les dades quantitatives permeten identificar patrons i tendències, les tècniques qualitatives són fonamentals per comprendre els significats, les experiències i els mecanismes que operen darrere d'aquests patrons.

És especialment important que:

- Les dades **quantitatives estiguin desagregades** per diversos eixos de desigualtat i permetin crear variables explorant les seves interaccions.
- Les dades **qualitatives recullin la diversitat, experiències** i perspectives de grups subrepresentats o sovint silenciats.

Desagregació i complementarietat de les dades

Pel que fa a la recollida d'informació és rellevant:

- Recollir i analitzar les dades de manera **sistemàtica i desagregada** per múltiples eixos de desigualtat (gènere, origen, classe social, discapacitat, edat, situació administrativa, etc.).
- Complementar la informació quantitativa amb **relats vivencials i experiències situades**, mitjançant metodologies qualitatives que permetin captar dimensions invisibles en les dades numèriques.
- **Identificar buits estructurals d'informació**, especialment en relació amb grups tradicionalment invisibilitzats, i documentar-los de manera crítica com a part de l'avaluació i les recomanacions de millora.

Seleccionar les fonts d'informació amb perspectiva interseccional

Les fonts d'informació emprades en una avaluació interseccional han de permetre **analitzar la diversitat i complexitat de les desigualtats socials**. Aquestes poden ser primàries (si les recollim *ad hoc*) o secundàries, si ens basem en dades d'enquesta o registrals, i poden ser de naturalesa qualitativa o quantitativa.

Cal revisar críticament les fonts disponibles i identificar-ne els biaixos o mancances.

Aspectes clau:

- Prioritzar fonts que permetin desagregar i crear dades segons múltiples eixos (sexe, gènere, origen, edat, situació administrativa).
- Identificar altres fonts invisibilitzades o infrarepresentades (per exemple, dades d'entitats comunitàries, organitzacions de base).
- Complementar fonts oficials amb informes d'entitats, investigacions prèvies, literatura grisa o documentació produïda per col·lectius afectats.

També cal **documentar les dades que falten, fent explícites les limitacions que aquesta absència comporta**, i proposar estratègies per compensar-les (recollida pròpia, inferència qualitativa, dades contextuais).

Els indicadors sensibles a la interseccionalitat

Un indicador sensible a la interseccionalitat és una mesura quantitativa o qualitativa que ens permet identificar i visibilitzar les desigualtats socials generades per l'encreuament de diversos eixos de desigualtat —com el gènere, l'origen ètnic o nacional, la classe social, la discapacitat, l'edat, l'orientació sexual o la situació administrativa— en un determinat context o política pública. Per construir-lo podem seguir les passes següents:

1. Identificar els eixos de desigualtat rellevants en l'àmbit de la política avaluada, a partir de la revisió teòrica i/o l'anàlisi exploratòria de les dades disponibles.
2. Disposar de dades desagregades i creuables, que permetin creuar com a mínim dos eixos simultàniament.
3. Identificar els diferents subgrups rellevants: a partir de la teoria o de l'anàlisi estadística.
4. Analitzar les diferències per a cada subgrup, establint un grup de referència, en cas que vulguem analitzar bretxes.
5. Validar l'indicador sotmetent-lo a judici de persones expertes, proves pilot o mecanismes de triangulació.

Ara bé, en el moment d'aplicar aquestes passes, la construcció d'indicadors sensibles a la interseccionalitat pot plantejar diverses opcions en funció de la disponibilitat de les dades i del context de l'avaluació. En termes generals, podem distingir dues vies principals:

1. Fer servir indicadors existents i creuar les dades disponibles, cosa que permet visibilitzar desigualtats que sovint queden amagades quan només s'analitza un eix de desigualtat.
2. Explorar altres aproximacions, inspirades en la lògica dels indicadors no androcèntrics, és a dir, indicadors que qüestionen la mirada dominant i incorporen experiències, pràctiques o dimensions que habitualment queden fora de les estadístiques convencionals.

Aquesta última via parteix del reconeixement que molts indicadors tradicionals no són neutres, sinó que reflecteixen la mirada hegemònica. Els indicadors no androcèntrics busquen precisament ampliar aquesta mirada i captar aspectes invisibilitzats per les mètriques individuals. Per exemple:

- En clau de gènere, molts indicadors econòmics utilitzen la llar com a unitat d'anàlisi i parteixen del supòsit d'una distribució equitativa dels recursos, fet que amaga les desigualtats internes i el desequilibri en l'accés i el control dels ingressos. Un indicador no androcèntric,³ en canvi, analitzaria com es reparteixen el temps i els recursos econòmics dins la llar, o bé la càrrega total de treball (productiu i reproductiu) segons el gènere.
- En clau de diversitat funcional, molts indicadors socials continuen centrant-se en les suposades "limitacions" de les persones, com ara la capacitat per fer certes activitats o tasques laborals, en comptes d'analitzar les barreres socials, materials i actitudinals que dificulten l'exercici dels seus drets. Aquest enfocament reforça una visió patologitzant i capacitista de la discapacitat. Un enfocament alternatiu, alineat amb el model social, posaria l'accent en les condicions de l'entorn i en els suports disponibles: per exemple, mesurant el grau d'accessibilitat efectiva als serveis públics, a la formació o a l'ocupació, així com el nivell d'autonomia i autodeterminació que les persones poden exercir gràcies a ajustos raonables i suports personalitzats.

3. Per a més informació sobre indicadors no androcèntrics, vegeu De Quintana Medina, Júlia (2021), *Guia pràctica 18. La perspectiva de gènere en l'avaluació de polítiques públiques*, Ivàlua, p. 62-63.

- En clau d'origen o d'etnicitat, moltes fonts estadístiques deixen fora aquelles persones en situació administrativa irregular o amb dificultats d'empadronament. Això produeix una infrarepresentació sistemàtica de les persones que es troben en aquesta situació, moltes d'elles racialitzades. Per visibilitzar-les, caldria combinar fonts quantitatives i qualitatives a fi de captar l'accés efectiu als drets i serveis, així com recollir la percepció de discriminació i de

pertinença a la comunitat com a mesura del grau real d'inclusió.

Aquesta segona via, per tant, no es limita a creuar dades existents, sinó que convida a revisar els supòsits darrere dels indicadors i a crear-ne de nous que reflecteixin dimensions invisibilitzades. És una estratègia fonamental per captar la complexitat de les desigualtats interseccionals i comprendre com es reproduïxen en les polítiques públiques.

Bretxa salarial de gènere segmentada per nacionalitat

La bretxa salarial per gènere ha esdevingut un dels indicadors clàssics de mesura de les desigualtats en l'àmbit laboral. En la seva versió més simple, es calcula a través de la fórmula següent:

$$\frac{\text{salari brut anual mitjà dels homes} - \text{salari brut anual mitjà de les dones}}{\text{salari brut anual mitjà dels homes}} \times 100$$

Segons les dades de l'Enquesta d'Estructura Salarial, la bretxa salarial de gènere a Catalunya s'ha reduït en les darreres dues dècades: ha passat del 32,1% l'any 2004 al 16,7% l'any 2023 (en termes de salari brut anual). No obstant això, aquest indicador varia segons el grup poblacional analitzat. Per exemple, entre la població estrangera, la bretxa de gènere era del 19,8% l'any 2004 i del 10,8% l'any 2023. En canvi, entre la població espanyola, la bretxa de gènere era de 33,04% l'any 2004 i de 18,2% l'any 2023. D'aquestes diferències podem extreure algunes observacions:

- La bretxa salarial de gènere entre la població estrangera és menor que entre la població espanyola, probablement a causa d'una menor dispersió salarial dins el primer grup.
- La reducció percentual de la bretxa ha estat similar en ambdós grups: al voltant del 45% en el període 2004–2023.

Tanmateix, cal tenir en compte algunes limitacions que afecten la construcció i la interpretació dels indicadors:

- L'Enquesta d'Estructura Salarial només inclou persones assalariades registrades a la Seguretat Social, i per tant exclou el treball informal, com el treball domèstic i de cures, sovint realitzat per dones estrangeres en situació precària.
- Considerar la categoria "població estrangera" com a homogenia oculta diferències intracategorials rellevants, com el país d'origen o el nivell econòmic associat a aquest.
- No disposem d'informació registral sobre altres eixos de desigualtat, com la situació administrativa (regular/irregular), que poden influir tant en l'accés al mercat laboral com en les condicions salarials.

Què s'ha de fer quan manquen dades?

Un dels problemes que cal afrontar quan es dissenya una avaluació amb mirada interseccional és la **manca de dades**; és a dir, el fet que hi ha dades que no es prioritzen malgrat la seva importància per entendre les opressions i discriminacions que afecten grups socials minoritzats (D'Ignazio i Klein, 2020).

La manca de dades pot ser deguda a diferents raons:

- **Falta de dades registrals:** ja sigui per manca de voluntat política en la seva recol·lecció o per la dificultat d'accedir a determinats tipus de poblacions. Un exemple seria el nombre de població en situació administrativa irregular.

- **Forma de registre de la dada:** per exemple, el sexe és registrat de manera binària, la qual cosa impedeix directament conèixer el percentatge de població intersexual.
- **Restriccions legals:** que estableixen l'existència de dades sensibles que requereixen una protecció especial. Per exemple, l'article 9 del Reglament General de Protecció de Dades restringeix la recollida d'informacions referides a l'origen ètnic o racial o les orientacions sexuals d'una persona si no existeix consentiment lliure, explícit i informat.

Davant d'aquesta situació, cal desenvolupar altres estratègies, com recórrer a dades secundàries, a partir d'estudis previs, recollir dades *ad hoc* mitjançant una enquesta per copsar coneixements, actituds i pràctiques; la inferència qualitativa o la

generació d'un **indicador proxy** que, si bé no mesura directament el fenomen d'interès, pot funcionar com un substitut raonable quan no es disposa de dades primàries per copsar un eix de desigualtat. Un exemple d'ús d'un indicador *proxy* seria la creació d'una variable sobre etnicitat construïda a partir de la selecció d'un conjunt de països de naixement i noms masculins i femenins que permetin inferir de manera aproximativa una posició racialitzada en un context local.

Tanmateix, **si l'administració vol avançar realment cap a la promoció de polítiques públiques amb mirada interseccional, cal que impulsi noves estratègies de recollida de dades** que facin compatible el respecte al dret a la privacitat amb la major visibilització dels diferents eixos de desigualtat.

L'orientació sexual, la identitat trans i intersexual als censos de població

El 2021, Anglaterra i Gal·les van ser pioneres a incorporar una pregunta voluntària sobre orientació sexual al Cens de Població, la qual cosa va permetre disposar d'un coneixement més afinat sobre la comunitat LGBTQ+, amb la qual es va identificar un 3,2% de la població més gran de 15 anys. L'any 2022, Escòcia, després d'un procés de consulta amb entitats i col·lectius, va afegir una pregunta voluntària sobre identitat transgènere al Cens de Població que va permetre estimar que el 0,44% de la població major de 15 anys s'identifica amb aquesta opció. L'any 2023, Nova Zelanda va incorporar a més una pregunta voluntària per determinar la població intersexual que va determinar que un 0,4% de la població més gran de 15 anys considerava que havia nascut amb variacions en les característiques sexuals.

Mostreig interseccional

La selecció d'informants és una de les decisions metodològiques clau en qualsevol procés d'avaluació. Quan es treballa amb perspectiva interseccional, aquesta selecció no pot limitar-se a garantir una mostra representativa per eixos clàssics com el sexe o l'edat, sinó que ha de tenir com a objectiu captar la diversitat d'experiències i desigualtats que emergeixen de la interacció entre diferents posicions socials.

Objectius del mostreig interseccional

El mostreig interseccional busca:

- **Visibilitzar la diversitat interna** dins de les categories socials aparentment homogènies. Per exemple, les dones migrants amb estudis universitaris que treballen en el sector domèstic vs. dones migrants sense estudis formals que fan la mateixa feina.
- **Identificar posicions** que poden ser especialment vulnerables a causa de la seva invisibilització. Per exemple, persones trans amb discapacitat que accedeixen a serveis d'atenció primària vs. persones cis amb discapacitat, que habitualment es tenen més en compte en els protocols d'atenció.

- Captar experiències diferenciades que permetin entendre els impactes específics d'una política sobre col·lectius en la intersecció de diversos eixos de desigualtat. Per exemple, joves extutelats d'origen migrant sense xarxa familiar vs. joves extutelats d'origen local amb suport comunitari o familiar. Cal planificar una **representació equilibrada** en funció dels diferents perfils i contextos territorials, evitant extrapolacions injustificades o generalitzacions a partir de grups concrets.

Estratègies de mostreig recomanades

Un disseny mostral adequat ha de permetre capturar aquesta heterogeneïtat intracategorial, mitjançant estratègies com el mostreig estratificat, el mostreig teòric/intencional o, especialment en dissenys mixtos, l'Experience Sampling Method (ESM), utilitzat per recollir experiències interseccionals en temps real.

A més, l'ús de tècniques qualitatives com el mostreig per bola de neu pot facilitar la inclusió de col·lectius sovint invisibilitzats.

a) Mostreig mixt (probabilístic + intencional)

- **Mostreig probabilístic estratificat:** on les diferents mostres s'extreuen de la combinació de diferents estrats (grups de població construïts a través de la combinació de diferents variables corresponents als eixos de desigualtats) a fi de poder detectar interaccions.
- **Mostreig intencional o teòric:** especialment indicat per accedir a grups petits però socialment significatius. La selecció de les persones participants es fa de manera iterativa amb l'objectiu d'assolir la saturació teòrica, tot captant la variabilitat necessària per analitzar les interseccions entre diferents eixos de desigualtat.

b) Mostreig per bola de neu (*snowball*)

El mostreig per bola de neu és eficaç per accedir a comunitats tancades o poc visibles (persones en situació administrativa irregular, persones LGBTi+ travessades per altres eixos de desigualtat) quan no hi ha marcs mostrals disponibles.

Criteris clau a considerar

- **Contextualització:** els perfils seleccionats han de tenir sentit en funció del context social i polític en què opera la política pública analitzada.
- **Saturació relacional i no només individual:** cal garantir que no solament es cobreixin perfils diversos, sinó també situacions socials diferencials (per exemple, mares cuidadores en situació irregular vs. mares amb suport familiar ampli).
- **Participació ètica i segura:** especialment quan es tracta de grups amb vulnerabilitats múltiples, cal dissenyar protocols d'aproximació, consentiment i retorn que evitin la revictimització.
- **Reflexivitat en la selecció:** cal explicitar per què s'han seleccionat determinats perfils, quines posicions han quedat fora i per quines limitacions (accés, recursos, temps, etc.), amb propostes de millora futura.

Selecció d'informants

En una avaluació amb mirada interseccional, és especialment rellevant incloure la veu i les experiències de les persones i entitats que estan, directament o indirectament, afectades per la política, així com també de les persones expertes i les unitats que treballen amb els grups directament afectats, tenint en compte la seva posició situada en relació amb els eixos de desigualtat. La participació d'aquests agents és clau no només per recollir informació qualitativa rellevant, que complementi l'anàlisi i permeti contrastar les qüestions que han emergit a les entrevistes exploratòries, sinó també per garantir que l'avaluació reflecteixi les seves necessitats, demandes i sabers sovint exclosos.

Involucrar persones, entitats i unitats amb experiència directa en les desigualtats que es volen abordar contribueix a donar visibilitat a problemes que tradicionalment han estat analitzats sense el protagonisme ni la veu de les persones afectades. En nombrosos casos, s'ha tendit a estudiar les desigualtats socials des d'una òptica externa,

assumint que d'altres —sovint homes, persones blanques o no afectades per múltiples eixos de desigualtat— poden parlar en nom seu. Així doncs, incorporar la seva participació com a informants no només permet contraposar visions diverses i situades, sinó que incrementa la rellevància dels resultats i els aprenentatges de l'avaluació, i permet detectar llacunes informatives i possibles obstacles que sovint queden invisibilitzats o desatesos.

Planificar prèviament el treball de camp des d'aquesta perspectiva implica **garantir la inclusió de veus diverses i especialment de grups socials sovint exclosos de l'avaluació**.

Recomanacions pràctiques:

- **Diversificar els perfils d'informants** en funció dels eixos pertinents per a la política avaluada.
- **Garantir accessibilitat:** adaptar llenguatge, formats, horaris, espais i canals per facilitar-ne la participació.
- **Establir vincles amb entitats comunitàries** o de base per facilitar la identificació d'informants i el desenvolupament del treball de camp amb legitimitat.
- **Minimitzar riscos i generar confiança,** especialment quan treballem poblacions en situació de vulnerabilitat: informar bé, garantir l'anonimat, oferir compensació si cal, obtenir consentiment informat.
- Establir **espais segurs per a la participació real i deliberativa:** mediació cultural, cures, suport emocional o traducció si cal.
- Reconèixer l'**expertesa situada** de les persones participants, incorporant-la com a coneixement valuós per a l'avaluació.
- Vetllar per una **representació plural i equitativa** dins dels espais participatius, evitant la concentració de veu en perfils hegemònics dins de cada grup.

Fase 3 | L'execució de l'avaluació

Analitzar les dades amb mirada interseccional

La mirada interseccional aplicada a l'anàlisi de dades es pot desenvolupar tant des de metodologies quantitatives com qualitatives o mixtes. Pel que fa a l'anàlisi quantitativa, es poden diferenciar les aproximacions sumatives i les multiplicatives (Rouhani, 2014).

Les **aproximacions sumatives** consideren que les variables demogràfiques tenen efectes additius, assumint que les diferents categories són excloents entre si. Per exemple, si es volen analitzar els efectes que tenen diferents factors (gènere, edat i etnicitat) sobre un determinat índex de vulnerabilitat social es pot construir una equació com la següent:

$$Y = a + b_1x_1 + b_2x_2 + b_3x_3 + e$$

En canvi, les **aproximacions multiplicatives** consideren que cal avaluar diferents models a fi de mesurar no només l'efecte de les diferents variables per separat, sinó també les diferents interaccions entre aquestes. Tal com s'expressa en l'equació següent:

$$Y = a + b_1x_1 + b_2x_2 + b_3x_3 + b_4(x_1x_2) + b_5(x_2x_3) + b_6(x_1x_3) + b_7(x_1x_2x_3) + e$$

A diferència del sumatiu, l'enfocament multiplicatiu considera que els efectes de les variables no actuen de manera independent i que és necessari avaluar les seves possibles interaccions. Per exemple, en lloc d'analitzar per separat els efectes del gènere, l'edat o l'origen ètnic sobre un indicador de vulnerabilitat social, s'avalua si les interaccions entre aquests factors —com ara gènere i origen, gènere i edat i origen, o la combinació dels tres— tenen un efecte significatiu sobre l'indicador analitzat. És per aquest motiu que aquest model es considera més adequat per a l'anàlisi de dades quantitatives amb mirada interseccional, si bé la seva interpretació pot ser més complexa.³

3. En alguns casos, serà justificable elevar el valor p (p -value) de 0,5 a 0,10 per evitar descartar interaccions que poden ser rellevants, especialment en estudis de caire exploratori

Exemples de tècniques quantitatives d'anàlisi útils per a l'anàlisi amb mirada interseccional

Anàlisi de taules de contingència: creuant dues o més variables categòriques corresponents als diferents eixos de desigualtat.

Fortaleses: fàcilment interpretable, permet visibilitzar desigualtats.

Limitacions: només permet analitzar les interaccions dos a dos (tests khi quadrat).

Regressions lineals múltiples incorporant les diferents interaccions pels diferents eixos.

Fortaleses: permet contrastar hipòtesis sobre efectes interseccionals.

Limitacions: la interpretació es complica amb interaccions d'ordre elevat; requereix mostres grans per evitar problemes de potència estadística o multicolinealitat.

Anàlisi multinivell: analitzant l'efecte de les diferents interseccions tant individualment com contextualment.

Fortaleses: permet modelar les interaccions en diferents nivells (individu, escola, municipi).

Limitacions: es poden donar problemes de sobreajustament i col·linealitat.

Anàlisi log-lineal: per estudiar la interacció entre tres o més variables categòriques.

Fortaleses: permet analitzar interaccions entre variables categòriques.

Limitacions: la interpretació es complica quan interaccionen més de tres variables.

Anàlisi de conglomerats (clúster): permet identificar perfils o tipologies de persones segons combinacions de característiques socials.

Fortaleses: permet descobrir interseccions ocultes; pot ser útil per al disseny de polítiques més ajustades.

Limitacions: els resultats depenen molt de les dades; no permeten atribuir causalitat.

- **Anàlisi de segmentació:** permet dividir la població en subgrups que comparteixen característiques socials comunes, per analitzar com diferents combinacions d'eixos de desigualtat afecten els resultats d'una política.

Fortaleses: visibilitza desigualtats interseccionals no detectables en anàlisis agregades; útil per identificar col·lectius infrarepresentats o amb impactes diferencials.

Limitacions: pot produir una fragmentació excessiva; dificultat d'interpretar els segments resultants.

Exemples de tècniques de mètodes d'anàlisi qualitativa útils per a l'aplicació de la mirada interseccional:

Anàlisi temàtica: permet identificar i categoritzar els temes emergents (en una entrevista, un grup de discussió...) atenent els diferents eixos de desigualtat i els seus creuaments

Fortaleses: economia de recursos i adaptabilitat a diferents contextos i situacions.

Limitacions: la seva potència analítica disminueix en augmentar el nivell d'abstracció; pot ser més útil per a aproximacions descriptives que per a les estructurals.

Anàlisi de contingut: mètode sistemàtic per codificar i interpretar continguts textuais amb l'objectiu d'identificar patrons, freqüències o relacions entre categories

Fortaleses: gran versatilitat d'ús que permet assolir diferents nivells d'aprofundiment i aplicar-se en diversos formats textuais (entrevistes, documents, xarxes socials).

Limitacions: la fragmentació en codis pot dificultar la comprensió de les desigualtats interseccionals, especialment si no es fa una triangulació posterior.

Anàlisi narrativa: examina com les persones construeixen relats sobre les seves experiències, posant èmfasi en la dimensió temporal, el context i les identitats socials.

Fortaleses: permet captar la complexitat de les trajectòries vitals i visibilitzar les interseccions entre la biografia personal i l'estructura social.

Limitacions: pot invisibilitzar la dimensió estructural si l'atenció recau només en el relat individual sense tenir en compte el context social.

Anàlisi del discurs: explora com les relacions de poder, identitat i exclusió es construeixen i reproduïen a través del llenguatge.

Fortaleses: enfocament crític que permet analitzar les estructures socials en el llenguatge; útil per visibilitzar naturalitzacions de desigualtats interseccionals.

Limitacions: la seva elevada complexitat metodològica pot conduir a interpretacions excessivament abstractes o descontextualitzades si no es fonamenta en una sòlida capacitat metodològica.

Mapes de relleu (relief maps): eina visual i metodològica per representar de manera interseccional com les desigualtats són percebudes per les persones en funció de tres dimensions: social, territorial i emocional.

Fortaleses: aproximació multidimensional, sensible a les experiències situades.

Limitacions: depèn de la capacitat expressiva de les persones participants; la interpretació dels resultats pot ser difícil quan intervien múltiples eixos.

Així mateix, la combinació de mètodes ha de buscar **triangulació i complementarietat**, no només confirmació. Quan les fonts disponibles no permeten desagregació per tots els eixos en joc, pot ser necessari recollir dades específiques o combinar diferents instruments.

- **Triangulació**
- **Creuar diferents fonts de dades** (administratives, d'enquestes, qualitatives) per generar una comprensió més rica i matisada del funcionament i/o els efectes de la política.
- **Combinar diferents mètodes** (quantitatius i qualitius) per reflectir millor les experiències situades i les interaccions entre eixos.
- **Participació de diferents investigadors/es amb diferents experteses** (per exemple, en relació amb els diferents eixos en joc) per reduir possibles biaixos.
- **Anàlisi crítica i interpretació**
- Cal interrogar-se sobre la **distribució desigual dels beneficis i costos** de la política: *A qui beneficia i a qui exclou? Per què? Podem identificar barreres d'accés als recursos i serveis? Quines interseccions condicionen aquests efectes?*
- Analitzar **no només els resultats agregats o mitjans**, sinó també els efectes distribuïts diferencialment segons la posició social dels grups implicats.
- Situar els resultats en el marc més ampli de les **relacions de poder estructurals**, evitant una lectura fragmentada o merament estadística.

Classificar el grau d'aprofundiment de la perspectiva interseccional

Tal com s'ha exposat en el capítol 4, existeixen diferents graus de profunditat i ambició en l'aplicació de la mirada interseccional en una avaluació. En aquesta etapa del procés, un cop identificats els eixos de desigualtat en joc, és necessari determinar quin grau d'aprofundiment d'avaluació interseccional s'està aplicant: **descriptiu**, **estructural** o **transformador**. Cal tenir present, però, que aquests graus segueixen una certa progressió: per fer una avaluació estructural és necessari haver fet prèviament una anàlisi descriptiva, i per dur a terme una avaluació transformadora cal haver abordat abans una anàlisi estructural.

A l'annex 1 s'inclouen unes preguntes que no constitueixen una llista tancada, sinó un marc orientador per ajudar a configurar i aprofundir l'anàlisi segons el context, els objectius i els recursos disponibles. Inspirades en les preguntes descriptives i transformatives recollides a Hankivsky *et al.* (2014) i en el model *What's the problem approach* de Bacchi (2009), aquestes preguntes permeten abordar progressivament cadascun dels tres graus d'avaluació, tot ampliant i transformant la manera com s'entenen els problemes de política pública i les respostes institucionals a aquests.

L'aplicació d'aquestes preguntes pot adaptar-se a realitats i necessitats diverses. Cada equip avaluador pot decidir fins a quin punt les utilitza totes o no: hi ha qui pot treballar totes les preguntes de manera sistemàtica, mentre que d'altres poden centrar-se en aquelles més rellevants segons la naturalesa de la política, la seva trajectòria o el moment en què es troba l'avaluació.

Existeixen diferents graus de profunditat i ambició en l'aplicació de la mirada interseccional en una avaluació.

Aquesta classificació no solament serveix per etiquetar l'avaluació, sinó que ajuda a ajustar les expectatives, els mètodes i les estratègies de difusió i incidència política, segons el grau de compromís amb la transformació de les desigualtats estructurals.

1. Avaluació interseccional descriptiva

- **Objectiu:** identificar i descriure els impactes diferencials d'una política sobre diversos grups socials en funció dels eixos de desigualtat i les seves interseccions.
- **Metodologia:** ús principal de tècniques quantitatives i qualitatives atenent la intersecció de diferents eixos (per exemple, gènere i origen).
- **Limitacions:** no sempre s'analitzen les causes estructurals de les desigualtats; sovint no es qüestiona ni el marc polític ni l'institucional.
- **Utilitat:** és el nivell mínim d'incorporació interseccional i pot ser un pas necessari en contextos amb escasses dades o recursos.

2. Avaluació interseccional estructural

- **Objectiu:** analitzar com les polítiques interactuen amb els sistemes d'opressió (racisme, patriarcat, classisme, capacitisme, etc.) i com aquestes interaccions configuren desigualtats estructurals.
- **Metodologia:** ús de marcs analítics complexos, anàlisi de causalitat estructural, encreuament entre dades, narratives i dimensions institucionals.
- **Requereix:** més temps, coneixement tècnic i voluntat institucional per qüestionar els efectes sistèmics de la política.
- **Valor afegit:** permet comprendre la reproducció institucional de les desigualtats i establir recomanacions més adaptades al context.

3. Avaluació interseccional transformadora

- **Objectiu:** contribuir activament a la justícia social, desestabilitzant els mecanismes de reproducció de desigualtats i promovent canvis institucionals, culturals i polítics.

- **Metodologia:** enfocaments participatius, codisseny amb col·lectius afectats, lectura política dels resultats i estratègies d'incidència.
- **Implica:** un compromís ètic i polític tant per part de l'equip avaluador com de la unitat que encarrega l'avaluació.
- **Impacte:** permet transformar no només la política concreta avaluada, sinó també les pràctiques institucionals de planificació i avaluació públiques.
- **Quines són les palanques de política disponibles (per exemple, recerca/dades, aliats polítics, lleis/regulacions/convencions, recursos)?** Aquesta classificació pot ajudar a reflexionar de manera crítica sobre el grau de profunditat i coherència de l'avaluació, així com a identificar les condicions institucionals, polítiques i epistemològiques necessàries per avançar cap a formes més transformadores d'avaluació.

Analitzar resistències

L'anàlisi de resistències és una dimensió d'anàlisi útil en les avaluacions per comprendre les limitacions de la incorporació de la interseccionalitat en les polítiques públiques: des de les resistències que poden emergir contra l'ús del concepte d'interseccionalitat, en tant es considera que pot anar en detriment d'un determinat àmbit d'intervenció (el gènere, la comunitat LGBTi+, etc.), fins a les resistències a reconèixer que alguna de les seves polítiques o pràctiques pot tenir un component discriminatori o opressor. De fet, sempre que es desplega una política pública emergeixen resistències als components d'innovació i de transformació.

Tot i que aquest document té una voluntat tècnica, **no es pot obviar la dimensió profundament política de la interseccionalitat**, ja que aquesta comporta un potencial transformador que pot alterar l'accés als recursos, però també desafiar estructures socials i jerarquies consolidades. De fet, **la voluntat política** és un requisit imprescindible per a la incorporació efectiva de la perspectiva interseccional en les polítiques públiques. Moltes vegades, representa la primera barrera a superar i ha d'estar present des de les fases inicials de disseny i implementació, no

solament en el moment de l'avaluació. Tal com ha passat amb la perspectiva de gènere, aquest potencial transformador pot generar resistències significatives entre decisores i decisors polítics.

Per analitzar les resistències, podem partir de l'experiència i el coneixement acumulat amb relació a les resistències a la incorporació de la perspectiva de gènere de manera transversal en les polítiques públiques. Tal com assenyalen Espinosa i Bustelo (2019), recollint aportacions de Verloo (2018) i Alfama (2017), cal tenir en compte diversos tipus de resistències:

- **Resistències institucionals formals:** són aquelles que es manifesten quan les estructures legals o administratives no tenen en compte, i fins i tot dificulten, l'adopció de la perspectiva interseccional, com ara l'existència de procediments, normatives o estructures administratives compartimentades o l'absència de pressupost per accions interseccionals.
- **Resistències institucionals informals:** són aquelles que s'expressen a través de pràctiques i normes culturals naturalitzades, sovint basades en inèrcies professionals, manca de formació o desconeixement respecte a l'enfocament interseccional, i les relacions de poder i privilegi. Per exemple, l'oposició a ampliar la població diana a determinats col·lectius o la desconfiança a treballar amb certes entitats amb les quals no s'ha treballat anteriorment.
- **Resistències individuals:** són aquelles que s'expressen a través de la reticència personal de decisors polítics o personal tècnic a incorporar altres perspectives (la interseccionalitat, la perspectiva de gènere...), en considerar-les una qüestió ideològica, massa complexa o poc operativa.
- **Resistències explícites i implícites:** són aquelles que poden manifestar-se obertament a partir de discursos que consideren que la incorporació de la interseccionalitat acaba fragmentant o invisibilitzant les qüestions de gènere, o a través de formes més subtils, practicant una incorporació nominal o tecnocràtica de la interseccionalitat, sense que aquesta tingui cap conseqüència pràctica.

Un cop identificades les diferències, és important abordar-les. Un primer pas és **gestionar bé les expectatives** sobre què implica aplicar la interseccionalitat. Segons Coll-Planas i Solà-Morales (2019), les expectatives poden ser poc ambicioses ("una complicació que no val la pena") o excessives ("una nova panacea"). La clau és entendre que, malgrat que la perspectiva interseccional està teòricament molt desenvolupada, **encara hi ha poca recerca aplicada i experiències concretes en l'àmbit de les polítiques públiques**.

Com s'aborden aquestes resistències?

- **Pel que fa a les resistències institucionals**, cal acompanyar els equips tècnics durant la planificació i el disseny de les polítiques, mitjançant assessoraments o formacions específiques.
- **Pel que fa a les resistències informals i individuals**, la participació activa de les persones beneficiàries i titulars de drets des de les fases inicials pot ajudar a identificar els efectes d'una manera més situada i sensible a les interseccions de desigualtat.

Elaborar l'informe d'avaluació amb perspectiva interseccional

L'informe d'avaluació és el document que sistematitza els resultats obtinguts i formula recomanacions per contribuir a millorar la política o intervenció analitzada. Cal que l'informe adopti una comunicació inclusiva i accessible que:

- Garanteixi que la **comunicació dels resultats** es faci amb un **llenguatge inclusiu, clar i no discriminatori**, evitant tecnicismes i reproduccions de discriminació simbòlica.
- **Moduli els formats i canals de difusió** (lectura fàcil, suports visuals, etc.) per assegurar que els diferents grups participants puguin accedir i apropiat-se dels resultats de manera efectiva.
- **Adapti les recomanacions i els aprenentatges als diferents actors** involucrats/afectats per la política, a fi que es puguin adoptar i incorporar en les noves formulacions de polítiques.

Per tal que aquest informe sigui coherent amb una perspectiva interseccional, es poden seguir una sèrie de passos que ajuden a minimitzar possibles biaixos:

- **Explicar com s'ha incorporat la perspectiva interseccional en l'avaluació.**

L'informe d'avaluació ha d'explicitar com s'ha incorporat la perspectiva interseccional al llarg de tot el procés. Aquesta incorporació pot descriure's en dos nivells complementaris.

Primer, a l'apartat de metodologia cal indicar com s'ha tingut en compte la perspectiva interseccional en la definició de les preguntes d'avaluació, la selecció d'indicadors, la recollida i anàlisi de dades, i la identificació de persones participants.

Segon, des d'un punt de vista analític, l'informe hauria de mostrar com l'avaluació ha abordat les desigualtats de manera interseccional, identificant les formes en què la intervenció pot afectar de manera diferenciada diversos grups socials, i analitzant si aquestes accions contribueixen a reproduir, invisibilitzar o transformar aquestes desigualtats (Collins i Bilge, 2016).

Aportar recomanacions clares en termes d'**equitat interseccional**, entesa com un principi normatiu que ha d'orientar l'acció pública cap a la transformació estructural de les desigualtats socials, atenent les seves interrelacions, a fi de garantir que totes les persones i grups socials puguin accedir i gaudir efectivament dels drets, els recursos i les oportunitats en condicions d'igualtat.

- **Utilitzar un llenguatge i una representació inclusives**

En el marc d'una avaluació amb mirada interseccional, la comunicació escrita i visual ha de contribuir activament a la inclusió i al reconeixement de la diversitat, evitant reforçar prejudicis, estereotips o relacions de poder desiguals. Els textos, els gràfics, les taules i les imatges seleccionades no són neutres, poden visibilitzar realitats diverses i promoure la igualtat, o bé reproduir exclusions i invisibilitzacions. A l'hora de presentar i comunicar els resultats, és important tenir en compte un conjunt de criteris que garanteixin una mirada interseccional també en el llenguatge, les imatges i la representació de les dades.

- Presentar les dades d'una manera rigorosa, responsable i raonada a fi d'evitar lectures simplificadores o estigmatitzadores de les dades i els gràfics en relació amb determinats col·lectius.
- Evitar reforçar els estereotips i prejudicis (negatius i positius) de les persones en situació de vulnerabilitat.
- Seleccionar imatges i exemples que reflecteixin la complexitat i pluralitat de la societat, sense reforçar els imaginaris de dominació i d'opressió.
- Fer servir un llenguatge inclusiu i no discriminatori (no sexista, no racista, no capacitista, no LGBTi-fòbic, etc.)
- Donar visibilitat a les contribucions de les dones i persones no-binàries incloent-hi el nom de pila complet de les autories (De Quintana Medina, 2021).

Fase 4. La presa de decisions a partir dels resultats de l'avaluació

Un dels objectius clau de tota avaluació és generar evidències útils per orientar la presa de decisions. Quan aquesta es fa des d'una mirada interseccional, el repte és garantir que els resultats no només siguin tècnicament rigorosos, sinó que contribueixin a la transformació de les polítiques públiques en clau de justícia social.

Per garantir l'ús efectiu i transformador dels resultats de l'avaluació amb perspectiva interseccional, és fonamental treballar dos àmbits interrelacionats: la **difusió dels resultats** i la **presa de decisions polítiques a través de les recomanacions**.

Difondre els resultats amb perspectiva interseccional

La manera com es comuniquen els resultats de l'avaluació pot reforçar o qüestionar les desigualtats. És recomanable establir canals de difusió entre aquells públics directament o indirecta interpel·lats a partir dels eixos que prèviament s'han considerat atenent les seves interseccions. La difusió amb mirada interseccional hauria de complir els principis següents:

- **Diversificació de formats i canals:** adaptar els resultats a diferents suports (informes tècnics, infografies, materials audiovisuals, reunions comunitàries, materials en lectura fàcil, etc.) i utilitzar canals diversos (digitals, presencials, comunitaris) per garantir que la informació sigui accessible i comprensible per a tots els grups implicats.
- **Traducció a un llenguatge clar, inclusiu i no discriminatori:** evitar el llenguatge tècnic sofisticat i assegurar que la terminologia emprada no reproduïx estigmes ni discriminacions. Incloure glossaris quan sigui necessari.
- **Retorn a grups afectats:** establir espais específics de retorn i validació amb les persones

i grups implicats, especialment aquells que tradicionalment no tenen veu ni incidència en els processos de formulació i avaluació de polítiques (retorn a informants i participació de les persones informants/ expertes en el retorn).

- **Transparència i rendició de comptes:** fer públics els resultats de l'avaluació, les seves limitacions i les decisions que se'n deriven, de manera que es pugui seguir la traçabilitat entre l'evidència generada i les accions institucionals que s'adopten.

Prendre decisions polítiques amb perspectiva interseccional

Els resultats de l'avaluació han de traduir-se en decisions polítiques que tinguin en compte la complexitat i la distribució desigual dels impactes de les polítiques públiques. Per a això, és recomanable:

- **Analitzar els resultats i consensuar les recomanacions amb totes les unitats responsables,** promovent espais de treball interdepartamentals que afavoreixin una presa de decisions coordinada. Impulsar aquesta transversalitat és clau per garantir que l'organització interna de l'administració no suposi un fre per abordar de manera efectiva les realitats interseccionals.
- **Codissenyar mesures correctores o transformadores** amb els actors afectats. Això pot implicar reformular accions del programa, canviar criteris d'accés, adaptar serveis o generar accions específiques per abordar impactes diferenciats identificats en l'avaluació.
- **Assegurar espais de deliberació** on participin representants dels grups afectats, entitats expertes i equips tècnics, per discutir els resultats i recomanacions de l'avaluació, prioritzar-les i acabar d'aterrar-les.
- **Mantenir l'enfocament interseccional al llarg del cicle de la política pública,** garantint que serveixi de base per a la reformulació, l'aplicació i el disseny de futures polítiques.

Taula 8: Responsabilitats de la unitat i l'equip en les diferents fases de l'avaluació

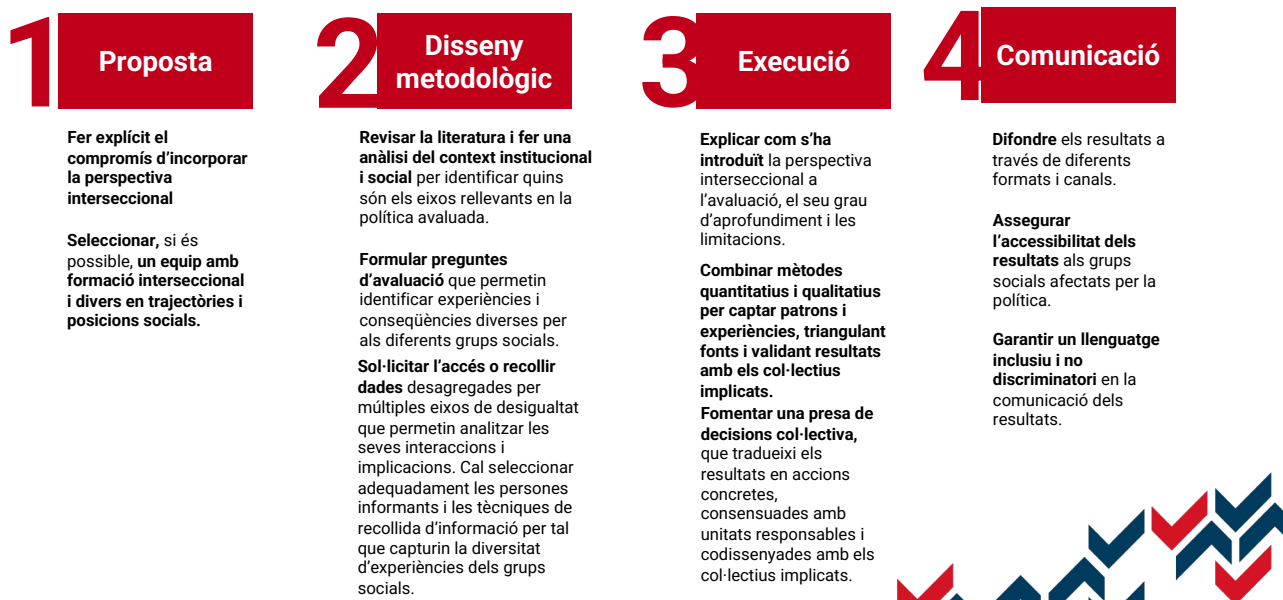
Fase	Unitat responsable de l'encàrrec	Equip avaluador
Encàrrec	- Definir un encàrrec d'avaluació que incorpori la mirada interseccional. - Assegurar-se que aquest requisit s'inclouï de manera explícita en l'encàrrec d'avaluació. - Incloure l'anàlisi de com la política afecta els diferents eixos de desigualtat i com aquests s'interrelacionen. - Fer una anàlisi preliminar de la política o el programa per seleccionar els eixos de desigualtat en joc i orientar l'enfocament interseccional de l'encàrrec. - Exigir als equips d'avaluació coneixement expert en interseccionalitat i en els eixos de desigualtat en joc.	
Planificació	Sensibilitzar l'equip d'avaluació sobre la importància d'incorporar la mirada interseccional com a via per millorar la qualitat de l'avaluació.	Identificar les condicions i limitacions que poden afectar la incorporació de la mirada interseccional i proposar estratègies per minimitzar-ne els efectes.
Execució	- Verificar que la pràctica de l'equip avaluador incorpora efectivament la mirada interseccional. - Vetllar perquè els sistemes d'informació, seguiment i avaluació disposin de dades desagregades i indicadors rellevants per analitzar les desigualtats i les seves interseccions, facilitant així la tasca de l'equip avaluador.	- Revisar la pràctica avaluadora i identificar possibles biaixos en les decisions adoptades durant totes les fases del procés. - Utilitzar i interpretar les dades disponibles per analitzar les implicacions de la política sobre els diferents eixos de desigualtat i les seves interseccions, identificant patrons d'inequitat i efectes diferenciats. - Establir un diàleg entre la unitat que encarrega l'avaluació i l'equip avaluador per identificar les limitacions de les dades existents i, si cal, proposar ajustos metodològics o recollides complementàries per garantir una lectura interseccional robusta.

Fase	Unitat responsable de l'encàrrec	Equip avaluador
Execució (cont.)	- Facilitar a l'equip avaluador les dades desagregades i la informació necessària per realitzar l'anàlisi amb perspectiva interseccional. - Proporcionar a l'equip avaluador l'accés a la documentació i a la revisió prèvia de la política que s'haurà d'avaluar. - Fomentar la implicació/participació dels col·lectius afectats per la política o involucrats en el seu desplegament.	- Analitzar les implicacions de la política des d'una perspectiva interseccional. - Formular recomanacions adreçades als diferents grups socials afectats. - Contrastar els resultats preliminars amb grups afectats que permetin la deliberació, la validació d'indicadors i el debat sobre els resultats provisionals. - Garantir l'ús d'un llenguatge inclusiu, no discriminatori i lliure d'estereotips.
Presa de decisions	- Fer arribar els resultats i les conclusions de l'avaluació a les entitats socials implicades o afectades. - Assegurar que la comunicació de resultats es faci en un llenguatge inclusiu i no discriminatori. - Integrar els resultats de l'avaluació en els processos de presa de decisions públiques. - Establir mecanismes de seguiment per garantir que les recomanacions amb perspectiva interseccional es tradueixin en modificacions concretes en la política o programa. Aquest seguiment es pot articular mitjançant la creació d'espais de treball específics, com ara comissions interdepartamentals, que assegurin la coordinació entre els diferents actors implicats i facilitin la implementació efectiva dels canvis proposats.	- Assegurar que la comunicació de resultats es faci en un llenguatge inclusiu i no discriminatori. - Assegurar la publicació de l'informe d'avaluació. - Fer arribar els resultats i les conclusions de l'avaluació a les entitats socials implicades o afectades.

Font: elaboració pròpia.

Figura 1. Síntesi de la incorporació de la perspectiva interseccional per fases de l'avaluació

Check-list per incorporar la perspectiva interseccional a les avaluacions

Més recursos

Biglia, Barbara i Bonet Martí, Jordi (coord.). 2022. *Introduint la perspectiva de gènere interseccional a les estadístiques. Guia teoricopràctica*. Institut Català de les Dones i Publicacions de la Universitat Rovira i Virgili. Disponible a: https://dones.gencat.cat/web/content/03_ambits/Observatori/07_estudis_metodologies/publicacions_eines15-1.pdf

Intermaps (2024). *ReliefMaps+* <https://reliefmaps.upf.edu/>

Eina en línia per estudiar les desigualtats socials des d'una perspectiva interseccional, emocional i espacial

Kapilashrami, Asha i Hankivsky, Olena. (2018). "Intersectionality and why it matters to global health". *The Lancet*, 391(10140), 2589–2591. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(18\)31431-4](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(18)31431-4)

Palència, Laia, Malmusi, Davide i Borrell, Carme. 2014. *Incorporating Intersectionality in Evaluation of Policy Impacts on Health Equity. A quick guide*. Agència de Salut Pública de Barcelona & CIBERESP. Disponible a: http://www.sophie-project.eu/pdf/Guide_intersectionality_SOPHIE.pdf

5. Bibliografia

Alfama Guillén, Eva (2017). *¿Transformando el estado? Avances y obstáculos en la implementación del mainstreaming de género*. Tesis doctoral Universitat Autònoma de Barcelona.

Bacchi, Carol .L. (2009). *Analysing policy: What's the problem represented to be?* Frenchs Forest, NSW: Pearson Education.

Bourdieu, Pierre (2004). *Science of science and reflexivity* (R. Nice, Trans.). University of Chicago Press. (Obra original publicada el 2001)

Brizuela, Florencia (2020). "Genealogies antiracistes de la interseccionalitat". *Feminismes: subjectes del nou mil·lenni..* Julià Capdevila, Lluïsa (coord.). Revista de Catalunya, pàg. 109-117.

Carrasco, Cristina. (2001). "La sostenibilidad de la vida humana: ¿Un asunto de mujeres?" *Mientras Tanto*, 82, pàg. 43-70. <http://www.jstor.org/stable/27820584>

Collins, Patricia Hill (1990). *Black Feminist Thought: Knowledge, Power and the Politics of Empowerment*. Boston: Unwin Hyman.

Collins, Patricia Hill i Bilge, Sirma (2016). *Intersectionality*. Cambridge: Polity Press.

CRIAW (2009). *Everyone Belongs: A Toolkit for Applying Intersectionality*. Ottawa: CRIAW.

Coll-Planas, Gerard i Solà-Morales, Roser (2019). *Guia per incorporar la interseccionalitat a les polítiques públiques locals*. Ajuntament de Terrassa.

Coll-Planas, Gerard; Solà-Morales, Roser i Missé, Miquel (2019). *Interseccionalidad en las políticas LGBTI metropolitanas: Guía para la incorporación de la interseccionalidad en las políticas de diversidad sexual y de género*. Ajuntament de Barcelona.

Combahee River Collective (1977). "A black feminist statement". *Capitalist Patriarchy and the Case for Socialist Feminism*. Ed: Zillah Eisenstein. Monthly Review Press.

Cordoncillo, Carla (2022). *Guia pràctica 19. La incorporació de la participació en l'avaluació de polítiques públiques*. Ivàlua.

Crenshaw, Kimberlé (1989). "Demarginalizing the intersection of race and sex: A black feminist critique of antidiscrimination doctrine, feminist theory, and antiracist politics". *The University of Chicago Legal Forum* 140, pàg. 139-167.

Crenshaw, Kimberlé (1991). "Mapping the margins: Intersectionality, identity politics, and violence against women of colour". *Stanford Law Review* 43, pàg. 1.241–1.299.

De Quintana Medina, Júlia (2021). *Guia pràctica 18. La perspectiva de gènere en l'avaluació de polítiques públiques*. Ivàlua.

D'Ignazio, Catherine i Klein, Lauren F. (2020). "Data feminism". MIT Press. <https://doi.org/10.7551/mitpress/11805.001.0001>

Espinosa, Júlia i Bustelo, Maria (2019). "¿Cómo evaluamos el éxito de las políticas de igualdad de género? Criterios y herramientas metodológicas". *Revista Española de Ciencia Política*, núm 49, pàg. 151-172. <https://doi.org/10.21308/recp.49.07>

Hancock, Ange-Marie (2007). "When multiplication doesn't equal quick addition. Examining Intersectionality as a Research Paradigm". *Perspectives on Politics*, 5 (1), pàg. 63-79. <https://doi.org/10.1017/S1537592707070065>

Hankivsky, Olena i Cormier, Renée (2011). *Intersectionality and public policy: Some lessons from existing models*. *Political Research Quarterly*, 64(1), pàg. 217-229. <https://doi.org/10.1177/1065912910376385>

Hankivsky, O.; Grace, D.; Hunting, G.; Giesbrecht, M.; Fridkin, A.; Rudrum, S.; Ferlatte, O. i Clark, N. (2014). "An intersectionality-based policy analysis framework: Critical reflections on a methodology for advancing equity". *International Journal for Equity in Health*, 13(1), pàg. 119.

Hankivsky, Olena i Jordan-Zachery, Julia S. (eds.) (2019). *The Palgrave handbook of intersectionality in public policy*. Palgrave Macmillan. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-98473-5>

Martínez-Buján, Raquel (2014). "Los modelos territoriales de organización social del cuidado a personas mayores en los hogares". *Revista Española de Investigaciones Sociológicas*, 145, pàg. 99-126. <http://dx.doi.org/10.5477/cis/reis.145.99>

Platero, Lucas (ed.) (2012). *Intersecciones: Cuerpos y sexualidades en la encrucijada*. Barcelona: Edicions Bellaterra.

Rodó-Zárate, Maria i Jorba, Marta (2022). "Metaphors of intersectionality: Reframing the debate with a new proposal". *European Journal of Women's Studies*, 29(1), pàg. 23-38. <https://doi.org/10.1177/1350506820930734>

Rouhani, Setareh (2014). *Intersectionality-informed Quantitative Research: A Primer*. Institute for Intersectionality Research and Public Policy.

Verloo, Mieke (ed.) (2018). *Varieties of Opposition to Gender Equality in Europe*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315625744>

Walby, Sylvia; Armstrong, Jo i Strid, Sofia (2012). "Intersectionality: Multiple inequalities in social theory". *Sociology* 46(2), pàg. 224-240. <http://doi.org/10.1177/0038038511416164>

Yuval-Davis, Nira (2006). "Intersectionality and feminist politics". *European Journal of Women's Studies* 13(3), pàg. 193-209. <https://doi.org/10.1177/135050680606575>

Annex 1. Preguntes per guiar la reflexió analítica

1. Avaluació interseccional descriptiva

- Són els eixos de desigualtat en joc?
- Quines interseccions són rellevants segons el “problema” que motiva la intervenció?
- Quins grups socials podem identificar en relació amb la intersecció de diferents eixos de desigualtat i la seva pertinència en relació amb la política avaluada?
- Quins impactes diferencials té la política en determinats grups socials d’acord amb l’encreuament d’eixos?
- Canvien aquests impactes amb el temps? I en l’espai?
- On podem trobar la informació necessària per respondre aquesta pregunta (per exemple, evidència acadèmica, literatura grisa i informes de política amb enfocament interseccional)?
- Quins enfocaments es poden emprar per promoure la discussió del “problema” entre grups afectats?
- Quines mancances de coneixement o evidència existeixen sobre aquest “problema” pel que fa a la diversitat de la població?
- Com s’ha arribat a aquesta representació del “problema”? Quin ha estat el procés per emmarcar-lo d’aquesta manera? Qui hi ha participat i per què s’ha definit així el “problema”? Quins tipus d’evidències s’han utilitzat?
- Com ha canviat l’emmarcament del “problema” al llarg del temps (per exemple, històricament) o en diferents llocs (per exemple, geogràficament)?
- Com es veuen afectats els grups socials per aquesta representació del “problema”? Quins grups es consideren més afavorits i quins menys afavorits per aquesta representació? Per què i com?
- Com són llegits els diferents grups socials a partir de la representació del “problema”? Quines diferències i similituds es considera que existeixen entre els grups afectats o dins d’ells?
 - Quines respostes polítiques s’han donat davant del “problema”? Qui ha respost al “problema” i com?
 - Quina és la finalitat de les polítiques actuals en relació amb el “problema”?
 - Les polítiques actuals se centren en grups diana? Quins són? Aquests es consideren homogenis o heterogenis? Es consideren estigmatitzats per les respostes polítiques actuals?
 - Com aborden, mantenen o creen les polítiques existents les desigualtats entre diferents grups?
 - Les respostes actuals generen competència pels recursos i l’atenció política entre els grups afectats pel “problema”?
 - Quins nivells o combinació de nivells d’anàlisi (micro, meso, macro) existeixen en relació amb el “problema” de política?

2. Avaluació interseccional estructural

- Quin és el “problema” de política que s’està considerant?
- Quins supòsits (per exemple, creences sobre què causa el “problema” i quina població o poblacions es veuen més afectades) sustenten aquesta representació del “problema”?

3. Avaluació interseccional transformadora

- On i com es poden fer intervencions per millorar el “problema”? Quins espais o moments clau poden servir com a oportunitats d’entrada per impulsar canvis en relació amb el “problema”? Quines són les palanques de política disponibles (per exemple, recerca/dades, aliats polítics, lleis/regulacions/convencions, recursos)?
- Quins altres exemples d’èxit hi ha? Com es podrien aprofitar en les intervencions polítiques?
- Qui forma part de la intervenció proposada? Qui té la capacitat d’influir i implementar la intervenció?
- Quin paper poden jugar els grups socials afectats en aquestes intervencions? Com poden implicar-se de manera significativa en el procés?
- A quin nivell o combinació de nivells (micro, meso, macro) es poden fer les intervencions?
- Quines són les solucions factibles a curt, mitjà i llarg termini?
- Com es poden posicionar i promoure les solucions respecte a les prioritats polítiques del govern (per exemple, assignacions pressupostàries, prioritats ministerials i plans departamentals)?
- Com es poden sintetitzar les solucions proposades en un missatge clar i persuasiu?
- De quina manera les respostes polítiques proposades poden reduir o mitigar les desigualtats?
- De quina manera les respostes proposades poden contribuir a transformacions dirigides a assolir la justícia social?
- Com assegurar que les respostes proposades no reforcin estereotips o biaixos existents ni generin noves desigualtats per a algunes poblacions?
- Com interactuen les solucions amb altres polítiques existents?
- Quins són els reptes i les oportunitats per a les solucions polítiques proposades?
- Com s’assegura la implementació i adopció de les respostes proposades?
- Qui serà responsable (i qui està millor posicionat) per garantir la implementació de les recomanacions polítiques?
- Quins terminis i mecanismes de rendició de comptes es preveuen per a la implementació?
- Com fomentar les solucions polítiques la solidaritat i la construcció de coalicions entre interessos i grups diversos?
- Com podem saber si s’han reduït les desigualtats? Com mesurar la implementació i els resultats de les polítiques?
- Quins factors interseccionals es mesuraran en el procés d’avaluació? Com es mesuraran?
- Quins aprenentatges i accions es desprenen de l’avaluació en termes de justícia social?

Creació grafisme corporatiu:

Fran Chávez / coolStudio
Alexis Cumberbatch / fmil.es

Disseny gràfic i maquetació:

coolStudio / lacontràgrafica

Correcció:

L'Apòstrol SCCL

ivàlua ✓